

SCENARIUSZE

Horyzontalna edukacja historyczna
w działaniach niedyskryminacyjnych

dla nauczyciela

Spis treści

Wstęp 3

Tożsamość. To jestem ja 7

Karty sytuacyjne 18

Oś czasu 36

Pamiętniki. Reagowanie 61

Na pierwszy rzut oka 68

Podejmowanie działania 85

POLIN

Muzeum
Historii
Żydów
Polskich

KAZERNE
DOSSIN

MEMORIAL, MUSEUM AND
DOCUMENTATION CENTRE
ON HOLOCAUST
AND HUMAN RIGHTS

anne frank
house

Współfinansowane przez Program
Grantowy Unii Europejskiej
„Prawa, równość i obywatelstwo” (REC)

Nauczycielu, nauczycielko!

Dlaczego twoim zdaniem trzy różne organizacje decydują się wspólnie opracować materiały edukacyjne na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji?

Może to oznacza, że tak naprawdę te trzy różne organizacje wiele się od siebie nie różnią. Owszem, mogą one działać w odmiennych uwarunkowaniach krajowych, lecz ich wspólną misją jest wyposażać Cię w narzędzia i umiejętności pozwalające na skuteczną walkę z dyskryminacją. Organizacje te nie tylko doskonale zdają sobie sprawę z powagi i złożoności tego zagadnienia; są one również przekonane o konieczności prowadzenia edukacji antydyskryminacyjnej. Wszystkie te trzy instytucje zajmują się badaniem przeszłości, aby odnaleźć w niej cechy, które dziś definiują dobrego i prawego obywatela i społeczeństwo obywatelskie. Wszystkie te trzy instytucje wiedzą, że odpowiednie podejście, skuteczne metody i strategie działania są kluczowe w walce z przejawami dyskryminacji. I choć często działania takie wymagają wiele trudu, naszym obowiązkiem jest podjąć to wyzwanie.

Poniższych sześć scenariuszy pomoże ci w wyborze właściwej drogi.

Powstały one dzięki wielkiemu zaangażowaniu i współpracy całego zespołu ludzi. **Dom Anne Frank** (Amsterdam, Holandia), **Kazerne Dossin** (Mechelen, Belgia) i **Muzeum POLIN** (Warszawa, Polska) współpracowały z sobą nad opracowaniem właściwej metodologii działania, a jej przetestowaniem w praktyce zajęło się ponad 200 nauczycieli z Belgii, Polski i Holandii. Poznasz nowe narzędzia i metody, które doskonale sprawdziły się już w wielu kontekstach edukacyjnych.

We wszystkich scenariuszach przewijają się dwa główne, wspólne cele.

Pierwszym z nich jest **zrozumienie i zapobieganie** zjawisku dyskryminacji.

Uczniowie przekonują się, jak często – mimo iż nasza tożsamość jest zawsze wielowymiarowa – zwykliśmy sprowadzać nasze postrzeganie czyjejś tożsamości/osobowości wyłącznie do jednej „etykiety” („czarny”, „kobieta”, „Żyd”, „gej”, „muzułmanin”...). Dowiadują się, jak nasza ludzka potrzeba szufladkowania i upraszczania może doprowadzić do powstawania stereotypów lub tendencyjności w ocenie każdej z tych etykiet („Wszystkie kobiety od razu płaczą”) i jak owa tendencyjność może przerodzić się w uprzedzenie („Karolina jest kobietą, więc jestem pewny, że ciągle płacze”), a w końcu w dyskryminację („Odmawiam pracy z Karoliną”). Uświadomienie sobie mechanizmu powstawania uprzedzeń jest niezwykle istotnym krokiem na drodze do wyeliminowania postaw mogących niepostrzeżenie przerodzić się w zachowania dyskryminacyjne. Drugim celem jest **reagowanie na przejawy dyskryminacji**. Scenariusze oferują – często w sposób pośredni – narzędzia do przeciwstawiania się dyskryminacji.

Co należy mówić? Co należy robić? Uczniowie muszą wspólnie z tobą zastanowić się nad tymi kwestiami w celu opracowania własnych strategii. Dzięki zajęciom praktycznym zarówno nauczyciele, jak i uczniowie mogą rozwijać swoje kompetencje antydyskryminacyjne.

Jako że nie wszyscy uczniowie mają takie same potrzeby, dokonaliśmy podziału na trzy różne grupy wiekowe. Opracowaliśmy dwa scenariusze dla grupy wiekowej od 10 do 12 lat, dwa dla grupy wiekowej od 13 do 15 lat i dwa dla grup od 16 do 18 lat.

	Zrozumienie zjawiska dyskryminacji i zapobieganie jej przejawom	Reagowanie na przejawy dyskryminacji
Wiek 10-12 lat Wiek 13-18 lat	„To jestem ja” (wiek 13-18 lat) Scenariusz traktujący o wielowymiarowej, złożonej naturze naszej osobowości	„Karty sytuacyjne” (wiek 10-12 lat) Scenariusz prezentujący właściwe sposoby reagowania/zachowania
Wiek 13-15 lat Wiek 13-18 lat	„Oś czasu” (wiek 13-15 lat) Scenariusz poświęcony kluczowym momentom drugiej wojny światowej i życiu postaci historycznej	„Pamiętniki. Reagowanie” (wiek 13-18 lat) Scenariusz opisujący losy wyłączonej ze wspólnoty klasowej dziewczynki i jej funkcjonowanie w grupie
Wiek 16-18 lat	„Na pierwszy rzut oka” Scenariusz traktujący o pierwszych wrażeniach i uprzedzeniach	„Podejmowanie działania” Scenariusz opisujący prawdziwe historie ludzi, którzy zdecydowali się walczyć z dyskryminacją

Zachęcamy jednocześnie do zapoznawania się z innymi materiałami dotyczącymi edukacji antydyskryminacyjnej. Większość metod można łatwo dostosować do potrzeb grupy, z którą w danym momencie pracujesz. Jeśli zamierzasz omawiać powyższe zagadnienie z młodszymi dziećmi, pamiętaj, aby uwzględnić ich wrażliwość i charakterystyczny dla wieku poziom abstrakcyjnego myślenia i empatii. W każdym przypadku szczerze zachęcamy do korzystania z przykładów podanych w scenariuszach i do włączania ich do własnego programu antydyskryminacyjnego, dostosowanego do potrzeb danej grupy.

Podczas tworzenia autorskiego programu działań warto jest mieć na uwadze poniższe wskazówki:

Działaj na większą skalę, z rozmachem

Tworzenie programów na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji jest niezaprzeczalnym plusem, zwłaszcza gdy są one elementem **strategii długofalowej**. Nie zadowalaj się działaniami jednorazowymi. Przemysłany program antydyskryminacyjny zwiększa szanse na zrównoważony rozwój pozytywnych wartości i postaw.

Praca zespołowa naprawdę działa

Nie próbuj działać w pojedynkę. Wraz ze swoimi współpracownikami stwórz zespół, który zaangażuje się w rozwój tego rodzaju edukacji. Takie **interdyscyplinarne podejście** stwarza możliwość wykorzystania różnych punktów widzenia. Może to być bardzo wzbogacające i przyczynić się do zdobycia nowych doświadczeń i umiejętności. Jeśli informacjami i materiałami wymienia się wiele osób, a ciężar organizacji danego projektu nie spoczywa tylko na jednej osobie, szanse powodzenia i zapewnienia ciągłości projektu są zdecydowanie większe.

■ Poznaj swoją grupę docelową (i siebie samego/samą)

Twoim zadaniem jest nie tylko zidentyfikowanie umiejętności poznawczych samej grupy docelowej (jaka jest ich wcześniejsza wiedza na temat stereotypów i uprzedzeń?), lecz także spróbowanie wyobrażenia sobie **doświadczeń i emocji, które może wzbudzać ta tematyka**. Czy często spotykamy się z przejawami dyskryminacji? Jakieką są nasze własne uprzedzenia? Jakieką stereotypy na nasz temat mają inni ludzie? Co już wiemy, a czego chcemy się jeszcze dowiedzieć? Czym kierujemy się, poruszając tę tematykę? Szukaj odpowiedzi na te pytania, bo to będzie twój punkt wyjścia do dalszych działań.

■ Zastosuj podejście typu bottom-up (oddolne)

Ten rodzaj edukacji najlepiej sprawdza się w podejściu oddolnym: jeśli uczniowie (włącznie z młodszymi dziećmi) czują, że sami odpowiadają za zdobywanie wiedzy, są bardziej zmotywowani do nauki. Wspólnie omówcie, jakie są wasze wspólne cele i jak chcecie je razem osiągnąć. Które zadania bierzesz na siebie, a które pozostawiasz im? Pozwól uczniom wziąć odpowiedzialność za prezentację niektórych elementów lekcji lub za organizację zajęć, wykładów gościnnych lub wystaw. Nie zachowuj się jak prawiący morały nauczyciel, bądź jak motywujący do działania trener.

■ Szukaj podobieństw i różnic między teraźniejszością a przeszłością

Dobrym pomysłem jest **wykazywanie podobieństw** między teraźniejszością a przeszłością w celu zilustrowania ogromnego ryzyka narodzin dyskryminacji. Możesz przykładowo omówić nazistowskie mechanizmy wyszukiwania kozła ofiarnego lub pozbawiania człowieczeństwa i współczesne przejawy rówieśniczych prześladowań w szkołach. Staraj się jednak zawsze porównywać w sposób wyważony, zachowując proporcje, podkreślając zarówno podobieństwa, jak i różnice. Rówieśnicze prześladowania w szkole nigdy nie mogą być stawiane na równi z wojną lub ludobójstwem. Żeby to jednoznacznie uzmysłowić, wykorzystaj „piramidę nienawiści”.

■ Wykorzystaj różnice zdań

Dyskusowanie na temat uprzedzeń i dyskryminacji jest kwestią drażliwą i nie każdy zawsze podziela tę samą opinię. Posiadanie odmiennego zdania to nie zbrodnia. Wręcz przeciwnie: uczenie się wyrażania opinii w sposób konstruktywny ma fundamentalne znaczenie dla rozwoju demokracji. Pierwszym warunkiem jest **otwarte nastawienie w grupie**. Oznacza to dwie rzeczy. Żeby uczniowie czuli się bezpiecznie i mogli wyrazić swój punkt widzenia, zasady gry powinny być jasno określone i przestrzegane przez całą grupę. Tak więc twoim zadaniem jest przypominać im o tych zasadach zawsze, kiedy uznasz to za stosowne. Z drugiej strony, uczestnicy (włącznie z tobą) powinni wypracować swój własny, prawdziwy styl słuchania. Nie osądzajcie się nawzajem, ale wykażcie zainteresowanie opiniami, które nie są wasze. Tutaj dobrym rozwiązaniem może być odpowiednio zorganizowana debata. W takiej debacie uczniowie prowadzą wyważony, spokojny, oparty na rzeczowych argumentach dialog. Ostatecznym celem uczestników takiej debaty nie jest udowodnienie, że to oni mają rację; dla nich kluczowe jest uczenie się od siebie nawzajem, poszerzanie swoich poglądów, poznawanie opinii innych oraz – ewentualnie – ponowne przemyślenie własnego stanowiska w danej sprawie na podstawie tego, co usłyszeli.

■ Perspektywa wielowymiarowa

Przy omawianiu dyskryminacji najważniejsze jest skupienie się na ofiarach, ale ważne jest też przyjrzenie się perspektywie sprawców i osób postronnych. Dlaczego robią to, co robią? Presja grupy? Dehumanizacja? Ślepe posłuszeństwo? Nadużycie władzy? Strach? Jak mogę przezwyciężyć te mechanizmy?

Już od przedszkola dzieci rozwijają w sobie uprzedzenia spowodowane tym, co słyszą w klasie, w domu, w klubie sportowym itp. Jako rodzic, nauczyciel lub wychowawca odgrywasz ważną rolę w tym procesie. Zastanów się, jakie uprzedzenia są w tobie i jaki jest twój punkt odniesienia do tej kwestii.

Czy naprawdę uważasz, że dziewczęta uczą się pilniej od chłopców? Zajrzyj do swoich materiałów. Czy we wszystkich przykładach w podręczniku pojawiają się biali, heteroseksualni ludzie z klasy średniej? Czy tam również winno być pole dla różnorodności?

■ Nie „praw morałów”

Jeśli uczniowie poczują, że narzucasz im określone wnioski z góry, istnieje ryzyko, że zrezygnują z udziału w warsztacie. Mogą więc nie chcieć uznać za swoje ogólnikowego hasła (typu „Nigdy więcej!”), nawet jeśli jest ono z zasady słuszne. Ich zadaniem jest aktywne poszukiwanie wszystkiego, czego można się nauczyć. Dlatego tak ważne jest, by kształtowanie postaw było rozpatrywane w kontekście rozwoju krytycznego myślenia i wnikliwej analizy informacji.

■ Niech czyny idą za słowami

Oczywiście nauczanie o dyskryminacji nie musi ograniczać się do szkolnej klasy. Precyzyjne określenie celów w ramach jednoznacznie brzmiącej polityki szkolnej będzie stanowić bez wątpienia wysoką wartość dodaną. Możesz jeszcze bardziej zaangażować się w realizację założeń tego programu w ramach projektów szkolnych, zachęcając do przestrzegania regulaminu szkoły, biorąc udział w pracach sejmiku uczniowskiego, często kontaktując się z rodzicami itp. (opracowano na podstawie: *Touchstone for remembrance education*, www.herinneringseducatie.be)

Tożsamość. To jestem ja

Skrócony opis zajęć

Celem zajęć **Tożsamość. To jestem ja** jest uświadomienie osobom uczestniczącym mechanizmu działania stereotypów i uprzedzeń. W czasie zajęć osoby uczestniczące wypełniają trzy różne karty pracy. Praca z nimi nie jest celem zajęć i ma jedynie służyć refleksji.

Pierwsza część zajęć (karty 1 i 2) powinna być prowadzona dość szybko. Jej celem jest jedynie wybranie ważnych dla osób uczestniczących grup, takich, z którymi się identyfikują. Następnie (karta 3) osoby uczestniczące zastanawiają się, jakie stereotypy i uprzedzenia mają ludzie wobec tych grup.

Jest to jeden z najważniejszych momentów scenariusza. Osoby uczestniczące dzięki omówieniu krzywdzących ich stereotypów i uprzedzeń poznają mechanizm ich powstawania.

Na koniec zajęć warto omówić z osobami uczestniczącymi stereotypy istniejące wobec innych grup (mniejszości etnicznych, seksualnych itd.).

Grupa docelowa, liczba uczestników (min. i maks.)

Klasa szkolna. Szkoła podstawowa i ponadpodstawowa (osoby uczestniczące w wieku 13-18 lat)
Brak minimalnej lub maksymalnej liczby uczestników

Czas

1-1,5 godziny (2 godziny lekcyjne)

Treść

W trakcie zajęć osoby uczestniczące zastanawiają się nad tożsamością własną i grupową. Przyjrzą się grupom, z którymi się identyfikują, i zastanowią, jakie uprzedzenia i stereotypy istnieją wobec tych grup. Na koniec, pod przewodnictwem osoby prowadzącej, porównają prawdziwość stereotypów i uprzedzeń istniejących na temat ważnych dla nich grup z powszechnymi stereotypami i uprzedzeniami wobec mniejszości etnicznych, religijnych, seksualnych.

Metody

Praca indywidualna z kartami pracy
Dyskusja na forum całej grupy

Cele dydaktyczne

Osoby uczestniczące:

- dowiedzą się więcej o tożsamości swoich kolegów i koleżanek z klasy;
- umieją rozróżnić stereotyp od uprzedzenia;
- umieją wskazać, jaki wpływ mają uprzedzenia i stereotypy na funkcjonowanie społeczeństwa.

Ustawienie sali

Brak specjalnych wymagań, osoby uczestniczące potrzebują ławki/blatu do pracy z kartami.

Materiały dydaktyczne

- Karty pracy (1, 2, 3)
- Długopisy
- Flipchart lub tablica

Przygotowanie

- Skopiuj karty pracy dla każdej osoby uczestniczącej.
- Przeczytaj o stereotypach i uprzedzeniach oraz skutkach ich funkcjonowania w społeczeństwie, możesz skorzystać z informacji zawartych tu: <https://rownosc.info/dictionary/uprzedzenia/> i tu: <https://rownosc.info/dictionary/stereotypy/>

Ważne informacje dla osoby prowadzącej

Czym jest stereotyp, a czym uprzedzenie?

Stereotypy to uproszczone przekonania dotyczące grupy społecznej lub jej członkini/członka, wyróżnionych na podstawie jednej cechy, np. płci, wieku, narodowości, wyznania, orientacji psychoseksualnej. Stereotyp przypisuje pewne cechy, zachowania, role społeczne wszystkim członkiniom/członkom grupy społecznej, której dotyczy, zacierając przy tym różnice indywidualne między tymi osobami. Stereotypy są zatem rozpowszechnionymi w danej grupie opiniami i przekonaniami, których obiektami są inne grupy społeczne czy kulturowe.

Funkcje

- Ułatwiają funkcjonowanie – dają gotowe wzorce myślenia i zachowania.
- Porządkują świat.
- Oszczędzają nam „wysiłku poznawczego”.
- Wzmacniają tożsamość grupową – dają poczucie przynależności i bezpieczeństwa.
- Pozwalają ludziom szybko przetworzyć nowe informacje o wydarzeniu lub osobie.
- Pomagają ludziom przewidzieć zachowania innych.

Uprzedzenie jest postawą, a zatem pewnym stałym stosunkiem do grupy osób, kształtowanym w dłuższym czasie i trudnym do zmiany. Wiąże się z emocjami odczuwanymi w stosunku do danej grupy lub jej przedstawicielki/przedstawiciela, najczęściej są to emocje o znaku ujemnym, takie jak lęk, strach, złość. Uprzedzenia powodują, że w pewien sposób nastawiamy się do przedstawielek i przedstawicieli określonej grupy, zwykle nastawiamy się negatywnie i to nastawienie utrudnia rzeczywiste ich poznanie.

Uprzedzenie to negatywne przekonanie lub uczucie do konkretnej grupy osób. Uprzedzenia przechodzą z pokolenia na pokolenie.

Funkcje

- Pozwala ludziom uniknąć wątpliwości i strachu.
- Pozwala znaleźć kozła ofiarnego, którego obwinia się o kłopoty współczesnego świata.
- Może zwiększyć poczucie własnej wartości.

Psychologowie ewolucjonistyczni sugerują, że uprzedzenie pozwala ludziom stworzyć więź ze swoją grupą na podstawie kontrastu z innymi grupami. Uprzedzenie legitymizuje dyskryminację, ponieważ widocznie usprawiedliwia dominację jednej grupy nad drugą.

Stereotypy na co dzień

Słowo *stereotyp* rozwinęło silnie negatywne konotacje, mimo że większość ludzi podejmuje decyzje na podstawie stereotypów, co pomaga im funkcjonować w społeczeństwie.

Założmy np., że kobieta musi pracować do późna i wraca do domu ciemną ulicą. W jej kierunku idzie grupa pięciu młodych mężczyzn, którzy zachowują się głośno i rozrabiają. Kobieta przechodzi na drugą stronę ulicy i wchodzi do zaufanego sklepu, gdzie czeka, aż grupa mężczyzn się oddali. Następnie kontynuuje powrót do domu. Większość ludzi powiedziała by, że zachowywała się ostrożnie, chociaż opierała się na stereotypie, kierując się zachowaniem grupy mężczyzn.

Ważne informacje dla osoby prowadzącej

Zagrożenia

Stereotypy mogą prowadzić do zniekształceń rzeczywistości z kilku powodów:

- powodują, że ludzie wyolbrzymiają różnice między grupami;
- powodują, że ludzie kierują się selektywnym wyborem informacji, które zgadzają się ze stereotypem, równocześnie ignorując informacje, które się z nim nie zgadzają;
- skłaniają ludzi do postrzegania innych grup jako zbyt jednorodnych, nawet gdy widzą, że grupy, do których sami należą, są heterogeniczne.

My i oni

Tożsamości społeczne ludzi zależą od grup, do których należą. Z perspektywy danej osoby każda grupa, do której ona należy, jest grupą wewnętrzną, a ta, do której nie należy, grupą zewnętrzną. Ludzie zazwyczaj mają gorszą opinię o członkach grupy zewnętrznej i lepszą o członkach grupy wewnętrznej. Osoby, które silnie identyfikują się z określoną grupą, są bardziej skłonne do uprzedzeń wobec ludzi z konkurencyjnych grup.

Ludzie myślą, że ich własne grupy składają się z różnych ludzi. Jednocześnie często uważają, że wszyscy w grupie zewnętrznej są tacy sami. Zgodnie z **hipotezą kontaktu** uprzedzenia maleją, gdy ludzie w grupie stają się bardziej zaznajomieni ze zwyczajami, z normami, jedzeniem, muzyką i postawami ludzi z innej grupy. Kontakt z grupą pomaga ludziom dostrzec różnorodność wśród swoich członków.

Zmniejszanie uprzedzeń

Badania pokazują, że uprzedzenia i konflikty między grupami można zmniejszyć, jeśli są spełnione cztery warunki:

- grupy są równe pod względem statusu prawnego, możliwości ekonomicznych i władzy politycznej;
- władze opowiadają się za równymi prawami;
- grupy mają możliwość interakcji formalnej i nieformalnej;
- grupy współpracują, aby osiągnąć wspólny cel.

KROK PO KROKU

Krok 1 Karta pracy 1: *Kim jestem?*

- **Czas:** 10 minut
- **Cel:** Refleksja nad własną tożsamością
- **Materiały:** Karta pracy 1: *Kim jestem?*, długopisy
- **Przygotowanie:** Wydrukuj kartę pracy 1: *Kim jestem?*, po jednej sztuce dla każdej osoby uczestniczącej.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Uzupełnienie kart pracy nie jest celem zajęć, lecz jedynie środkiem, który ma pobudzić uczniów do refleksji. Dlatego prowadzący powinien zachęcać osoby uczestniczące do szybkiego wypełniania kart, do wpisywania takich odpowiedzi czy grup, które pierwsze przychodzą im do głowy. Kluczowym dla całego scenariusza jest krok 4, w którym osoby uczestniczące zastanawiają się, czy stereotypy istniejące wobec grup, do których one należą, są prawdziwe, a co za tym idzie – czy ogólnie stereotypy są prawdziwe.

1. Wyjaśnienie ćwiczenia (3 minuty)

Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że dowiedzą się więcej o własnej tożsamości, wykonując trzy kroki. Powiedz, że otrzymają w sumie trzy karty pracy, ale kolejną otrzymają dopiero, kiedy poprzednia będzie wypełniona.

W pierwszej karcie mają wpisać swoje pierwsze skojarzenie z podanym w ramce zagadnieniem (np. moje hobby – gra na gitarze). Ma to być pierwsze skojarzenie, celem jest szybkie wypełnienie karty.

2. Karta pracy 1 (7 minut)

Rozdaj karty pracy 1 i pozwól uczniom zapoznać się z instrukcjami.

Osoby uczestniczące mogą zacząć wypełniać kartę pracy.

Przejdź po klasie i pomóż osobom, które mają pytania lub mają problem ze znalezieniem odpowiedzi.

3. Instrukcje (1 minuta)

Kiedy większość osób skończy uzupełniać kartę pracy 1, upewnij się, że wszyscy słuchają następnej instrukcji.

Krok 1. Karta pracy 1

Do jakich grup należysz?

KARTA 1

anne frank house

IMIĘ

REGION, W KTÓRYM MIESZKAM

POCHODZENIE ETNICZNE

PŁEĆ

MÓWIĄ DO MNIE

MOJE HOBBY

MOJA SZKOŁA

Krok 2 Karta pracy 2: *Najważniejsze dla ciebie grupy?*

	Czas:	10 minut
	Cel:	• Refleksja nad tym, do jakich grup należymy• Refleksja nad tym, które grupy są dla osób uczestniczących najważniejsze
	Materiały:	Karta pracy 2: <i>Najważniejsze dla ciebie grupy?</i> , długopisy
	Przygotowanie:	Wydrukuj kartę pracy 2: <i>Najważniejsze dla ciebie grupy?</i> , po jednej dla każdej osoby.

1. Wyjaśnienie do ćwiczenia (1 minuta)

Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że celem pierwszej karty była refleksja nad własną tożsamością. To, jaki sport lubimy czy jakie jest nasze hobby, wiele o nas mówi. Z powodu miejsca zamieszkania, szkoły, do której chodzimy, czy uprawianego sportu należymy do pewnych grup. Do jednych z własnego wyboru (np. grupa teatralna – bo lubimy aktorstwo), a do drugich już niekoniecznie (płeć, region, narodowość).

W drugim arkuszu osoby uczestniczące przyjrzą się, które grupy są dla nich ważne, co powie jeszcze więcej o ich tożsamości.

Poproś osoby, które wypełniły kartę pracy 1, aby podniosły rękę, żeby mogły otrzymać kartę pracy 2.

2. Karta pracy 2 (5 minut)

Rozdaj kartę pracy 2. Powiedz osobom uczestniczącym, żeby zapoznali się z instrukcją i wpisały te grupy, które uważają za najważniejsze dla siebie. Poinformuj, że to, co wpiszą w karcie 2, nie musi być związane z tym, co wpisały w karcie 1.

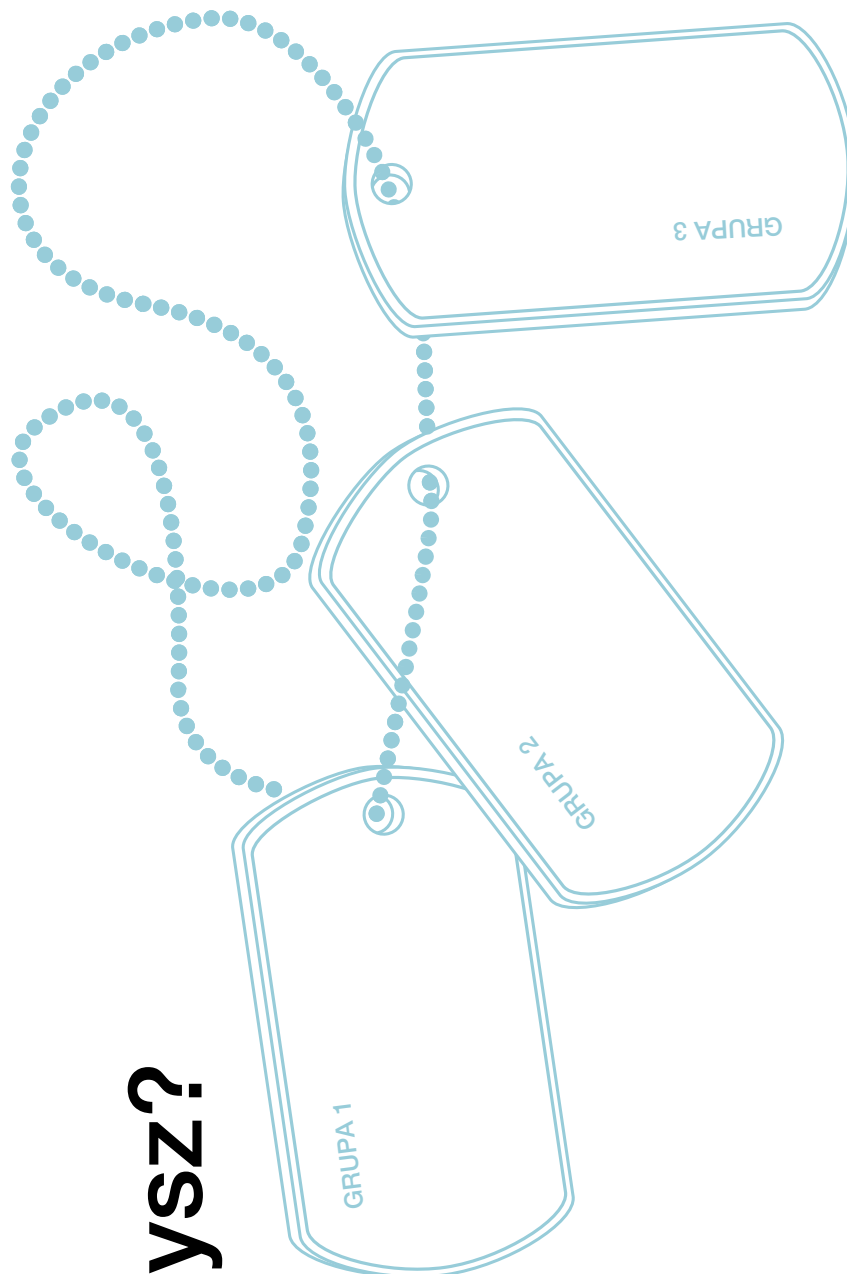
Pomóż osobom, które mają wątpliwości lub problem ze znalezieniem odpowiedzi.

3. Instrukcje (1 minuta)

Kiedy większość osób skończy uzupełniać kartę pracy 2, upewnij się, że wszyscy słuchają następnej instrukcji.

Krok 2. Karta pracy 2

Do
jakich
grup
należysz?

anne frank house

KARTA

2

Krok 3 Karta pracy 3: Stereotypy i uprzedzenia

	Czas:	10 minut
	Cel:	Refleksja nad funkcjonującymi w społeczeństwie stereotypami wobec ważnych dla uczniów grup
	Materiały:	Karta pracy 3: <i>Stereotypy i uprzedzenia</i> , długopisy
	Przygotowanie:	Wydrukuj kartę pracy 3: <i>Stereotypy i uprzedzenia</i> , po jednej dla każdej osoby.

1. Wyjaśnienie (2 minuty)

Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że pierwsze karty pracy zawierały przegląd grup, do których należą i które są dla nich ważne. W trzeciej karcie ich zadaniem będzie zastanowienie się, co ludzie myślą o tych grupach. Jakie uprzedzenia i jakie stereotypy na temat tych grup funkcjonują?

Użyj swojego przykładu, by się upewnić, że osoby uczestniczące rozumieją, na czym polega zadanie. Na przykład jeśli jesteś osobą, która uwielbia czytać, ludzie mogą mówić, że jesteś nudna/nudny. Pozwól jednemu lub dwóm uczniom podać kilka innych przykładów (kibic to wulgarny łobuz, wandał, przestępca).

Poproś osoby, które wypełniły kartę pracy 2, aby podniosły rękę, żeby mogły otrzymać kartę pracy 3.

2. Karta pracy 3 (5 minut)

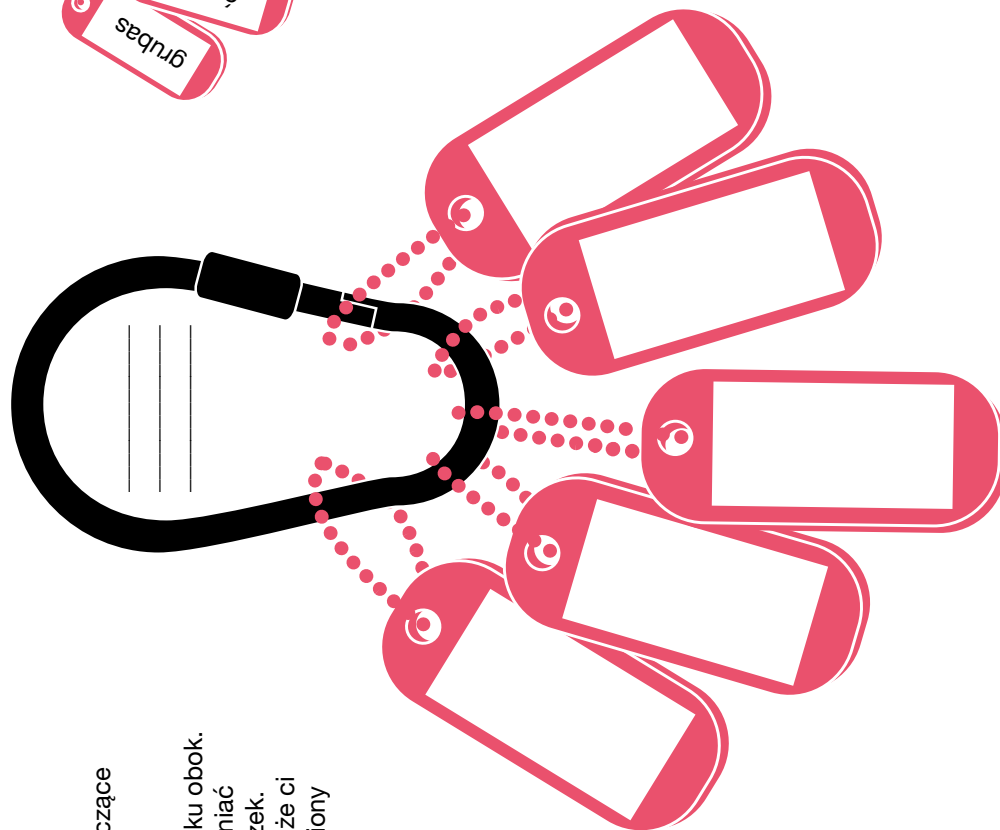
Rozdaj kartę pracy 3. Powiedz osobom uczestniczącym, żeby zapoznały się z instrukcją i wpisały stereotypy i uprzedzenia wobec grupy, która jest dla nich ważna. Powiedz, że na karcie jest podany przykład jednej z grup oraz są pytania.

Pomóż osobom, które mają wątpliwości lub problem ze znalezieniem odpowiedzi.

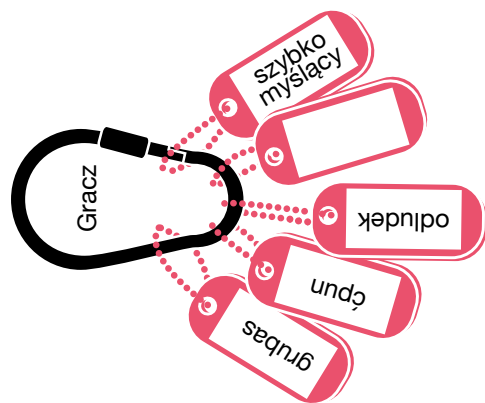
Krok 3. Karta pracy 3

Grupy i uprzedzenia

Czy znasz jakieś uprzedzenia dotyczące jednej z trzech wybranych grup? Wpisz je na rysunku obok. Nie musisz wypełniać wszystkich tabliczek. Jako przykład może ci posłużyć uzupełniony rysunek.

Znam uprzedzenia dotyczące graczy

Odpowiedz na poniższe pytania
Czy znasz kogoś, kto w pełni odpowiada
takiemu opisowi?

Czy ty jesteś taką osobą?

Czy kiedykolwiek miałeś/-aś do czynienia
z uprzedzeniami?

KARTA

3

anne frank house

Krok 4 Podsumowanie

	Czas:	40 minut
	Cel:	• Wymiana informacji przez osoby uczestniczące• Poznanie tożsamości grupowej kolegów i koleżanek z klasy• Refleksja nad prawdziwością stereotypów
	Materiały:	Wypełnione karty pracy, flipchart lub tablica, markery

1. Usiądźcie w kręgu (5 minut)

Niech osoby uczestniczące utworzą krąg ze swoich krzeseł. Upewnij się, że każda osoba ma swoje karty pracy.

2. Rezultaty (15 minut)

Poproś jedną z osób, żeby powiedziała, które grupy są dla niej najważniejsze. Zapytaj resztę osób, czy mają podobne, czy inne grupy. Pozwól osobom uczestniczącym podzielić się spostrzeżeniami. Zapisz, jakie grupy są najważniejsze dla osób uczestniczących.

Wybierz tę, która jest wspominana najczęściej. Poproś osoby uczestniczące o wskazanie, jakie uprzedzenia i stereotypy mogą mieć ludzie w stosunku do tej grupy. Zapisz wszystkie stereotypy i uprzedzenia podawane przez osoby uczestniczące. Jeśli coś jest niejasne, poproś jedną osobę, żeby doprecyzowała, co ma na myśli.

Po zebraniu wszystkich stereotypów i uprzedzeń spytaj przedstawicieli tych grup, czy są one prawdziwe. Zapytaj, skąd ich zdaniem one się wzięły. Jak przedstawiciele tej grupy się z tym czują?

Możesz powtórzyć to z inną grupą wskazaną przez osoby uczestniczące.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ W tym ćwiczeniu celem jest pokazanie, że stereotypy i uprzedzenia nie zawsze są prawdziwe. Na przykład jeśli w klasie kilka osób określi siebie, że jest kibicami lokalnego klubu, należy spytać, czy są chuliganami, czy niszczą stadiony, czy chodzą na tzw. ustawki. Następnie spytaj, jak ten stereotyp powstał. Celem jest pokazanie, że stereotypy i uprzedzenia nigdy nie opisują całych grup, lecz jedynie pojedyncze jednostki, które do danej grupy należą. Po omówieniu przekonań istniejących wobec grup ważnych dla osób uczestniczących można podać przykłady negatywnych przekonań istniejących wobec jednej z grup etnicznych (np. Romów) i pokazać, że dokładnie tak samo jak stereotypy czy uprzedzenia istniejące wobec np. kibiców nie są prawdziwe (istnieją kibice chuligani, ale nie każdy kibic to chuligan), tak stereotypy wobec tych grup etnicznych też nie są prawdziwe.

3. Teoria (10 minut)

Kiedy już omówicie rezultaty pracy z arkuszami, podaj osobom uczestniczącym informacje o stereotypach i uprzedzeniach. Na początek zapytaj, skąd dowiadujemy się o stereotypach i uprzedzeniach (z mediów, od rodziców, znajomych, z własnego negatywnego doświadczenia z ludźmi).

Stereotypy i uprzedzenia powstają dzięki własnym negatywnym doświadczeniom lub obrazom pochodzącym z mediów. Wszyscy mamy pewne wyobrażenia o osobie, której nawet nie znamy. Każdy z nas codziennie ocenia innych. To pokazuje, jak łatwo oceniać ludzi po pozorach. Jeśli później poznasz kogoś bliżej, możesz zacząć o nim myśleć inaczej. Pierwsze wrażenie sprawia, że osądzasz kogoś i umieszczasz w grupie, do której twoim zdaniem należy. Ale każdy jest jednostką i należy do wielu grup. Dziś doświadczyliśmy tego, pracując z kartami pracy. Warto pamiętać o tym, że tożsamość może się zmieniać przez lata. Zapytaj osoby uczestniczące, co wpływa na te zmiany (wiek, doświadczenie, poznanie itd.).

4. Zakończenie (10 minut)

Poproś osoby uczestniczące, żeby zapisały na karteczkach post-it, co zapamiętają z lekcji, które doświadczenie było dla nich ważne.

Gdy wszystkie osoby już skończą pisać, poproś je o powstanie. Zadaj pytanie jeszcze raz: co wyniesiecie z tej lekcji? Ty zacznij – jako nauczyciel/-ka, powiedz, czego się nauczyłeś/-aś. Zrób to po wystąpieniu z kręgu. Zaproś osoby uczestniczące, by do ciebie dołączyły, jeśli się z tobą zgadzają.

1. Wstąp do środka okręgu.
2. Powiedz, co chcesz powiedzieć.
3. Zaproś innych, żeby dołączyli (jeśli zgadzają się z tym, co zostało powiedziane).
4. Ci, którzy się zgadzają, niech również wstąpią.
5. Wszyscy cofają się do pozycji wyjściowej.
6. Nauczyciel/-ka zaprasza kogoś innego do podzielenia się swoją opinią (zaczynij od punktu 1).

Karty sytuacyjne

Skrócony opis zajęć

Karty sytuacyjne to scenariusz, którego celem jest pokazanie osobom uczestniczącym, że pewne z pozoru niegroźne sytuacje, wypowiedziane zdania czy zachowania mogą być dyskryminujące i krzywdzące. Scenariusz opiera się na dwóch podstawowych aktywnościach – pracy w grupach i dyskusji, dlatego ważne jest, żeby przez cały czas trwania zajęć zwracać uwagę na kulturę dyskusji i wzajemny szacunek w czasie wypowiedzi. Zadaniem osób uczestniczących w pierwszej części zajęć jest ocena, które z sytuacji przedstawionych na obrazkach (trzeba je wcześniej wydrukować) są groźne, a które nie, i wymiana zdań na ten temat. W tej części zajęć warto już zwrócić uwagę, że własne doświadczenie, środowisko, w którym żyjemy, media i wiele innych czynników wpływają na to, jak postrzegamy daną sytuację. Warto też podkreślić, że to, co dla jednej osoby jest niewinnym żartem, dla innej może być obraźliwe.

Celem drugiej części zajęć jest zachęcenie osób uczestniczących do reagowania na dyskryminację. Osoby uczestniczące wymyślają sposoby, jak można zareagować w przedstawionej sytuacji, i dzielą się swoimi pomysłami. Następnie osoba prowadząca zachęca do dyskusji dotyczącej znaczenia reagowania.

Grupa docelowa, liczba uczestników (min. i maks.)

Klasa szkolna. Szkoła podstawowa i ponadpodstawowa (osoby uczestniczące w wieku 10-18 lat)
Brak minimalnej lub maksymalnej liczby uczestników

Czas

1-1,5 godziny (2 godziny lekcyjne)

Treść

Każda grupa otrzymuje jednakowe karty z obrazkami ukazującymi sytuacje, które są dyskryminujące lub obraźliwe. Osoby uczestniczące są proszone o przedyskutowanie w grupie każdej z sytuacji. Muszą uzgodnić między sobą, gdzie umieścić karty na skali powagi sytuacji. Skala powagi sytuacji jest wymyśloną linią znajdującą się na podłodze lub ławce, która stopniowo przechodzi z mało poważnej do bardzo poważnej.

Metody

Dyskusja w małych grupach
Dyskusja plenarna na temat rezultatów

Cele dydaktyczne

Osoby uczestniczące:

- zastanawiają się nad zasadami, jakimi same się kierują i jakimi kierują się inni;
- uczą się zajmować stanowisko;
- uczą się znajdować argumenty, bronić swojego stanowiska;
- uczą się dyskutować z poszanowaniem zdania innych.

Ustawienie sali

Ustawienie sali musi umożliwić pracę w grupach (ławka z krzesłami ustawionymi dookoła dla każdej z grup).

Materiały dydaktyczne

- Zestaw kart sytuacyjnych

Przygotowanie

- Wydrukuj lub przygotuj karty sytuacyjne – każda grupa potrzebuje jednego zestawu kart.
- Wybierz karty odpowiednie do grupy wiekowej, które chciałbyś/-abyś wykorzystać.
- Jeśli karty są nieodpowiednie dla danej grupy wiekowej lub jeśli chcesz, żeby były bardziej związane z obecnymi wydarzeniami w twojej szkole czy regionie, możesz stworzyć własne, wykorzystując przygotowane obrazki i wpisując odpowiednie zdania, które według ciebie będą najlepiej obrazować problem, którym chcesz się zająć.

KROK PO KROKU

Krok 1 Sztuka dyskusji

- **Czas:** 15 minut
- **Cel:** Osoby uczestniczące uczą się zasad prowadzenia dyskusji.
- **Materiały:** Flipchart lub tablica
- **Przygotowanie:** Stwórz własne zasady dyskusji, które będą odpowiednie dla grupy, z którą pracujesz.

1. Wprowadzenie zasad dyskusji

Poinformuj osoby uczestniczące, że ważnym elementem zajęć będzie prowadzenie dyskusji. Ponieważ obecnie w mediach często spotykamy się z dyskusjami, które są nimi tylko z nazwy (np. dowolna debata polityków przeradza się zazwyczaj w kłótnię), ważne jest, żeby dyskusja prowadzona przez uczniów w czasie zajęć przebiegała zgodnie z następującymi zasadami:

1. Wzajemny szacunek – możesz nie zgadzać się z poglądami drugiej osoby, ale musisz ją szanować. Inwektywy, obrażanie personalne drugiej strony, przerywanie, przekrzykiwanie to wyraz słabości i dowód na brak argumentów. Bez wzajemnego szacunku nie będzie merytorycznej dyskusji, a pozostanie jedynie konflikt oparty na wzajemnej agresji.
2. Nie bój się wyrażać własnego zdania. Jeśli nie przedstawisz swojego punktu widzenia, nigdy nie zostanie on wzięty pod uwagę.
3. Odróżniaj fakty od interpretacji. O tych pierwszych się nie dyskutuje, więc jeśli termometr pokazuje, że jest 10 stopni Celsjusza, to wspólnie uznajcie, że tak jest. Interpretacje mogą być już jednak inne. Dla Eskimosa 10 stopni to upał, dla mieszkańca Afryki wręcz przeciwnie. Możecie różnić się w ocenie tych samych zdarzeń. Jeden lubi ciastko z kremem, a inny bez niego i nie jest to ani dziwne, ani nie jest to podstawa do oceny „lepszy – gorszy”. Każdy ma prawo mieć swój pogląd na sprawę.
4. Przyznanie się do braku racji nie jest tragedią. Dyskusja nie jest walką na śmierć i życie, więc jeśli argumentacja strony przeciwnej rozbija twoją, nie posługuj się fałszywymi czy niesprawdzonymi informacjami, nie zmieniaj tematu, nie obrażaj drugiej strony. Mylić się jest rzeczą ludzką.

Każda dyskusja, choć może być bardzo dynamiczna, głośna i bardzo emocjonalna, nie może być traktowana jako miecz, którym chcemy zniszczyć przeciwnika.

Dyskusja wtedy jest wartościowa, gdy każdy z jej uczestników wychodzi bogatszy o nową wiedzę, inne spojrzenie na dany problem. Jej sedna nie stanowi przekonanie drugiej strony. Nie sztuką jest obrażać i niszczyć oponenta w dyskusji. Sztuką jest – mimo różnych poglądów nie zniszczyć wzajemnych relacji.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Powyższe zasady to tylko przykład, możesz wprowadzić inne, możesz też je wspólnie z klasą wypracować (najlepiej na oddzielnych zajęciach). Jeśli wiesz, że grupa, z którą pracujesz, zna i stosuje zasady dyskusji lub wprowadziłeś/-aś je na innych zajęciach, możesz pominąć ten krok. Warto, żeby zasady dyskusji były cały czas widoczne (na plakacie, na tablicy itd.), żebyś mógł/mogła się do nich odwołać w sytuacji, gdy któryś z uczestników będzie je łamać.

Krok 2 Jak myślisz, jak bardzo jest to poważne? (praca w grupach maks. 5 osób w grupie)

- **Czas:** 15 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące uczą się zajmować stanowisko, stosować odpowiednią argumentację i bronić swoich poglądów.
 - Osoby uczestniczące zastanawiają się nad wydawanymi przez siebie ocenami dotyczącymi powagi danej sytuacji.
- **Materiały:** Karty sytuacyjne
- **Przygotowanie:** Wybierz lub stwórz karty sytuacyjne, które chcesz wykorzystać. Przygotuj tyle zestawów kart, ile jest grup.

1. Wprowadzenie do ćwiczenia (3 minuty)

Poinformuj osoby uczestniczące, że za chwilę otrzymają karty z obrazkami. Są na nich przedstawione sytuacje, które można zinterpretować jako dyskryminujące lub obraźliwe. Upewnij się, że osoby uczestniczące rozumieją, co to znaczy. Jeśli nie, wprowadź pojęcie dyskryminacji. *Dyskryminacja to sytuacja, w której człowiek ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną jest traktowany mniej korzystnie, niż jest/byłby traktowany inny człowiek w porównywalnej sytuacji* (www.rpo.gov.pl).

Następnie zapytaj osoby uczestniczące, co to znaczy, że jakaś sytuacja jest poważna. Upewnij się, że interpretacje wyjaśniają poważną sytuację jako taką, która niesie z sobą zagrożenie lub niebezpieczeństwo.

2. Wyjaśnienie ćwiczenia (2 minuty)

Każda grupa otrzymuje jednakowe karty. Zadaniem każdej grupy jest uzgodnienie, jak umieścić karty na skali powagi sytuacji. Jest ona wymyśloną linią znajdującą się na podłodze lub ławce, która stopniowo przechodzi od mało poważnej do bardzo poważnej. Decyzja powinna zostać podjęta po przedyskutowaniu każdej z sytuacji.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Wszystkie grupy powinny przyjąć jeden sposób układania kart, np. od lewej. Zaczynają od karty, na której przedstawiono sytuację sklasyfikowaną jako mniej groźną. W miarę przesuwania się w prawo, karty obrazują sytuacje coraz poważniejsze. Można również ustawić karty od góry do dołu. Ważne, żeby wszystkie grupy trzymały się tego samego schematu.

3. Zajmij stanowisko w sprawie i argumentuj! (10 minut)

Osoby uczestniczące zaczynają pracę nad kartami. Podejdź do grup i sprawdź postępy. Pomóż grupom, jeśli mają problemy, lub zapytaj o stanowisko w konkretnych sytuacjach. Następnie zapytaj osoby uczestniczące, co to znaczy, że jakaś sytuacja jest poważna. Upewnij się, że interpretacje wyjaśniają poważną sytuację jako taką, która niesie z sobą zagrożenie lub niebezpieczeństwo.

4. Podsumowanie (3 minuty)

Kiedy wszystkie grupy skończą, zapytaj osoby uczestniczące, jak im poszło. Nie zaczynajcie jeszcze omawiać rezultatów, to będzie kolejnym krokiem. Po szybkiej rundzie odpowiedzi na pytanie o przebieg dyskusji przejdź do następnego etapu zajęć.

Krok 3 Omawianie kart (cała klasa)

- **Czas:** 20 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące porównują różne skale powagi sytuacji i dyskutują o rezultatach.
 - Osoby uczestniczące uczą się zajmować stanowisko, stosować odpowiednią argumentację i bronić swojego punktu widzenia.
- **Materiały:** Karty sytuacyjne wszystkich grup, ułożone na podłodze lub ławce, od mniej groźnych do bardzo poważnych (każda grupa układa w takim porządku, jaki wcześniej ustaliła)
- **Przygotowanie:** Upewnij się, że jest wystarczająco dużo miejsca na ułożenie kart każdej z grup. Pamiętaj, aby zapewnić wystarczająco dużo miejsca, by wszystkie osoby uczestniczące widziały karty.

1. Instrukcja osoby prowadzącej (2 minuty)

Poproś grupy o ułożenie kart w centralnym miejscu klasy (na podłodze lub ławce), według schematu, który ustaliły. Upewnij się, że wszystkie osoby mają dostęp i widzą karty oraz że wszystkie grupy ustawiły karty zgodnie z przyjętym wcześniej porządkiem. Jest to potrzebne do porównania i przedyskutowania układu kart.

2. Omawianie kart (15 minut)

Zwróć uwagę na różne układy kart i przedyskutuj z osobami uczestniczącymi, dlaczego niektóre grupy ustawiły tę samą sytuację w innych miejscach na skali powagi sytuacji. Pytania, które możesz zadać:

- a. Jak uzgodniście, gdzie umieścić karty?
- b. Opiszcie proces układania kart na linii. Która sytuacja była najtrudniejsza do umiejscowienia i dlaczego? (Spróbuj się zorientować, co wpłynęło na decyzje osób uczestniczących: czy było to osobiste doświadczenie, przekonania religijne, media...).
- c. Porównując linie kart, zauważyłem/-am, że ta sytuacja jest umieszczona inaczej w różnych grupach. Czy dwie grupy mogą uzasadnić i przedyskutować, dlaczego dokonali takiego, a nie innego wyboru?
- d. Co sądzicie o słowach, które są używane jako obelga (uchodźca, down, Żyd, Cygan, pedał, lezba...), mają opisywać cechy, pochodzenie, sposób zachowania lub ubierania drugiej osoby? (Słowa, które będziesz omawiać, dostosuj do wieku uczniów oraz ewentualnych problemów pojawiających się w ich środowisku).

3. Podzielenie się własnym doświadczeniem (15 minut)

Zapytaj, czy ktoś jest/był w takiej sytuacji, jaka była przedstawiona na obrazkach, i czy chce o tym opowiedzieć. A może ktoś zna osobę, która doświadcza/doświadczyła dyskryminacji? Jeśli ktoś będzie chciał się podzielić taką historią, spytaj, czy to doświadczenie wpłynęło na to, jak ta osoba postrzega podobne zdarzenia. Co według niej powinni zrobić inni, gdy do niego już dojdzie?

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Tę część scenariusza należy robić tylko w grupach, które znamy i w których panuje atmosfera otwartości. Jeśli nie mamy pewności, że grupa poważnie potraktuje podzielenie się własnym doświadczeniem, lepiej ten punkt ominąć.

4. Zakończenie (3 minuty)

Podsumuj z całą klasą, co zaobserwowałeś/-aś podczas dyskusji nad rezultatami pracy w grupach. Możesz np. omówić to, czy osoby uczestniczące dyskutowały z szacunkiem i czy słuchały siebie nawzajem (czy stosowały się do zasad dyskusji). Odnosząc się do tego, co zaobserwowałeś/-aś w czasie dyskusji, omów, jak własne doświadczenie, media, rodzice i znajomi wpływają na nasze opinie i reakcje dotyczące sytuacji.

Krok 4 Zrób to sam (w grupach pięcioosobowych)

	Czas:	20 minut
	Cel:	• Osoby uczestniczące uczą się zajmować stanowisko.• Osoby uczestniczące uczą się bronić swojego punktu widzenia.• Osoby uczestniczące zapoznają się z różną argumentacją.
	Materiały:	Sytuacje zapisane na papierze (do rozdania) lub na tablicy, flipcharty, długopisy
	Przygotowanie:	Wydrukuj opisy sytuacji na papierze do rozdania lub do przeczytania osobom uczestniczącym.

1. Instrukcja osoby prowadzącej (2 minuty)

Przeczytaj poniższą sytuację (albo opowiedz inną, która będzie bliższa osobom uczestniczącym). Zapisz ją sobie wcześniej, żeby upewnić się, że nie jest za długa). Poproś osoby uczestniczące, żeby wymyśliły własny scenariusz wydarzeń: jak by zareagowały? Każda grupa jest zaproszona do napisania swojej reakcji na flipcharcie.

2. Ty i twój kolega/koleżanka jesteście na tej samej liście oczekujących do drużyny piłkarskiej/siatkarskiej/grupy tanecznej/baletowej/teatralnej/rekonstrukcyjnej. Oboje bardzo chcecie dostać się do tej drużyny, ponieważ wasi koledzy już w niej są. Po miesiącu jesteś zaproszony/-a do dołączenia do drużyny. Twój kolega zostaje poinformowany, że nie ma już miejsc. Po jakimś czasie dołączają nowi członkowie drużyny, a twój kolega nadal jest na liście oczekujących. To oczywiste: twój kolega jest dyskryminowany, ponieważ jest Romem (alternatywne propozycje: ma ciemniejszy kolor skóry/jest Czeczenem/muzułmaninem/jest z biednej rodziny). Co robisz? Poproś, żeby osoby uczestniczące w grupach przedyskutowały możliwe reakcje, a następnie zapisały te, które uważają za najlepsze.

Wersja dla starszych uczniów

Ty i twój kolega/koleżanka czekacie w kolejce do klubu. Kiedy przychodzi wasza kolej, ochroniarz mówi, że nie możecie wejść, bo nie ma już miejsc. Odchodzicie, lecz po chwili widzicie, że do klubu są wpuszczane kolejne osoby. To oczywiste – nie zostaliście wpuszczeni do klubu, bo twój kolega jest Romem (ma ciemniejszy kolor skóry/jest Czeczenem/ muzułmaninem/ homoseksualistą). Co robisz?

Poproś, żeby osoby uczestniczące w grupach przedyskutowały możliwe reakcje, a następnie zapisały te, które uważają za najlepsze.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Dostosuj historyjkę do grupy, z którą pracujesz. Jeśli w trakcie zajęć osoba uczestnicząca podzieliła się swoją historią lub historią osoby, którą zna, zapytaj, czy się zgadza na to, żeby zastanowić się, jak można byłoby zareagować w tej konkretnej sytuacji.

3. Zakończenie (8 minut – cała klasa)

Ułóż wszystkie kartki z pomysłami tak, żeby każda osoba uczestnicząca mogła do nich podejść (możesz je przykleić do tablicy). Następnie zaproś osoby uczestniczące, żeby zapoznały się z pomysłami swoich kolegów i przy propozycjach, które im się spodobają, postawiły wyraźną kropkę.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ W tym ćwiczeniu celem nie jest wybranie najlepszej reakcji, ale poznanie różnych możliwości reagowania na dyskryminację.

Wybierz kilka pomysłów i przedyskutujcie je w klasie. Zapytaj osoby uczestniczące, czy ich zdaniem warto reagować i jakie pozytywne rezultaty można osiągnąć reagowaniem.

Zapytaj osoby uczestniczące o ich własne doświadczenie, czy spotkały się z podobnymi sytuacjami w prywatnym życiu, jeśli tak, to jak zareagowały. Czy może ktoś stanął w ich obronie, kiedy byli obiektem dyskryminacji?

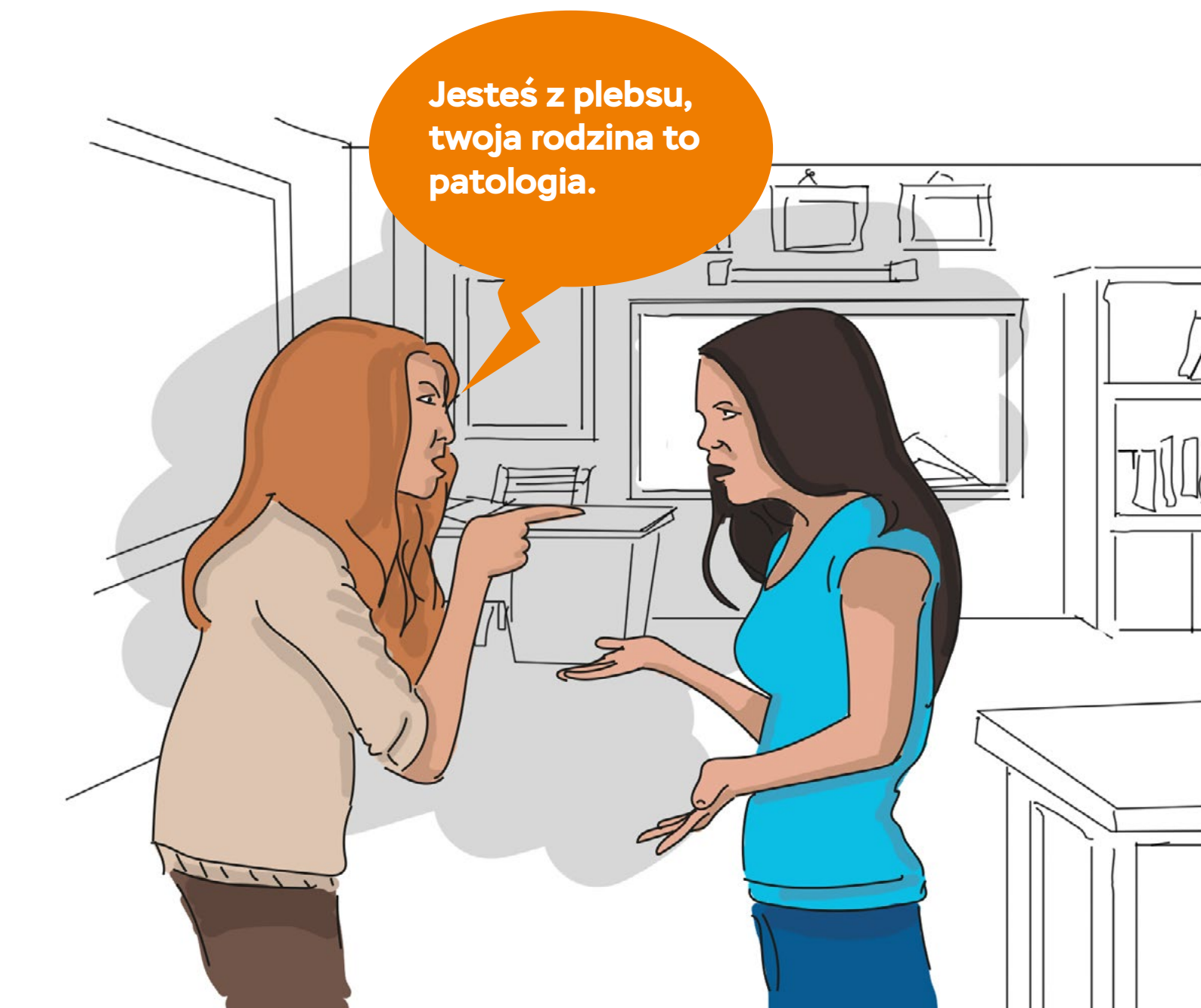
Opcjonalne zakończenie (30 minut – cała klasa)

Poproś każdą grupę o wybranie jednego scenariusza, który chcą zaprezentować reszcie klasy. Mogą to zrobić, odgrywając scenki. Upewnij się, że w klasie jest wystarczająco dużo miejsca na potrzeby krótkich scen. Daj osobom uczestniczącym 10 minut na przygotowanie się. Każda grupa dostaje 5 minut na pokazanie klasie sytuacji z wybraną reakcją.

Gruby – ty to wiadomo, że na bramkę.

**Piątka
z matematyki?
Nieźle jak na
dziewczynę.**

Ten głupi Żyd
nie chciał mi
pożyczyć kasy.

Oś czasu

**Grupa docelowa,
liczba uczestników**
(min. i maks.)

Klasy szkolne (osoby uczestniczące w wieku 13-15 lat)
Brak minimalnej lub maksymalnej liczby osób
Praca w pięcioosobowych grupach

Czas

1-1,5 godziny (2 godziny lekcyjne)

Treść

Fotografie są wykorzystywane do ukazania różnych etapów życia Dawida Rubinowicza. Osoby uczestniczące poznają proces wykluczenia oraz stopniowe kroki, które doprowadziły do powstania nazizmu, a następnie Holokaustu. W trakcie zajęć klasa zostanie podzielona na pięcioosobowe grupy, którym zostaną rozdane zestawy fotografii. Każda z osób otrzymuje co najmniej jedno zdjęcie i czyta informacje na jego odwrocie.

Metody

Dyskusja w grupach
Dyskusja plenarna o rezultatach

**Cele
dydaktyczne**

- Głębsze zrozumienie historii Dawida Rubinowicza i czasów, w których żył
- Analiza tego, jak kontekst historyczny wpłynął na życie narodu żydowskiego, w szczególności na życie Dawida Rubinowicza i jego rodziny
- Poznanie różnych etapów, które doprowadziły do Holokaustu
- Zastanowienie się nad przyczynami dojścia do władzy nazistów w Niemczech

**Ustawienie
sali**

Dla każdej grupy ławka z krzesłami ustawionymi dookoła

**Materiały
dydaktyczne**

- Kalendarium
- Papier
- Długopisy
- Taśma

Przygotowanie

- Wydrukuj kalendarium.
- Dodaj fotografie, jeśli jest ich za mało.
- Zastąp fotografie, które są nieodpowiednie do wieku osób uczestniczących.

KROK PO KROKU

Krok 1 Fotografie

	Czas:	25 minut
	Cel:	• Osoby uczestniczące w grupach analizują fotografie i wymieniają się informacjami na ich temat. • Osoby uczestniczące lepiej rozumieją historię Dawida Rubinowicza i jego czasy, poznają różne etapy, które doprowadziły do Holokaustu. • Osoby uczestniczące zastanawiają się nad przyczynami dojścia do władzy nazistów w Niemczech.
	Materiały:	Kalendarium, papier, długopisy, komputer, tablety
	Przygotowanie:	Jak wyżej

1. Wyjaśnienie nauczyciela (2 minuty)

Każda osoba otrzymuje fotografię i czyta informacje na odwrocie.
 Poproś osoby uczestniczące, żeby wymieniły się informacjami, które otrzymały.
 Opcjonalnie możesz poprosić, żeby znalazły więcej informacji w internecie.

2. Analiza fotografii (18 minut)

Osoby uczestniczące zaczynają pracować. W tym czasie osoba prowadząca wiesza chronologicznie karty z datami (1929-1947) na tablicy/w klasie.

3. Instrukcje (5 minut)

Poproś osoby uczestniczące o przygotowanie opisu fotografii i momentu w historii, który ilustruje. Osoby uczestniczące zapisują opis na kartkach (takiego samego rozmiaru co fotografie).

Krok 2 Umieszczanie fotografii na osi czasu

	Czas:	30 minut
	Cel:	• Stworzenie z fotografii chronologicznej osi czasu • Głębsze zrozumienie historii Dawida Rubinowicza i czasów, w których żył • Poznanie różnych etapów, które doprowadziły do Holokaustu • Zastanowienie się nad przyczynami dojścia do władzy nazistów w Niemczech
	Materiały:	Fotografie osi czasu, opis fotografii, karty z datami, taśma
	Przygotowanie:	Kontekst historyczny wydarzeń z fotografii, informacje o historii Dawida Rubinowicza

1. Wyjaśnienie nauczyciela (2 minuty)

Powiedz osobom uczestniczącym, że będą razem przygotowywać oś czasu. Poproś jedną z osób, by pokazała swoją fotografię i przeczytała odpowiedni opis. Następnym krokiem jest umieszczenie fotografii pod odpowiednią datą na osi czasu.

2. Stwórzcie oś czasu (20 minut)

Zaproś osoby uczestniczące do pokazania swoich fotografii i odczytania ich opisu i poleć im umiejscowienie fotografii na osi czasu. W niektórych przypadkach fotografia mówi sama za siebie, jednak jeśli tak nie jest, musisz podać więcej szczegółów o wydarzeniu. Pozwól osobom uczestniczącym zadawać pytania.

3. Zakończenie (8 minut)

Kiedy już wszystkie fotografie zostaną umiejscowione na osi czasu, omówcie historię Dawida i historię Holokaustu. Wyjaśnij najważniejsze wydarzenia. Koniecznie zwróć uwagę na to, jak powstanie nazizmu wpłynęło na życie Żydów takich jak rodzina Rubinowiczów, i na różne etapy, które doprowadziły do Holokaustu.

Krok 3 OPCJONALNIE Powszechna deklaracja praw człowieka

- **Czas:** 30 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące poznają treść Powszechnej deklaracji praw człowieka.
 - Osoby uczestniczące dowiadują się, jak ważne są dziś prawa człowieka.
 - Osoby uczestniczące uczą się skupiać na związkach między wydarzeniami historycznymi a Powszechną deklaracją praw człowieka.
- **Materiały:** Wydruk Powszechnej deklaracji praw człowieka, długopisy, papier, taśma
- **Przygotowanie:** Wydrukuj Powszechną deklarację praw człowieka

1. Wyjaśnienie ćwiczenia (10 minut)

Opowiedz więcej o Powszechnej deklaracji praw człowieka (patrz podstawowe informacje). Pokaż osobom uczestniczącym stronę internetową Amnesty International i jako pracę domową poproś o przeczytanie jej, szczególnie części dotyczącej tego, czym Amnesty International się zajmuje: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/> oraz części poświęconej programom edukacyjnym Amnesty International: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/edukacja/>

2. Oś czasu (15 minut)

Poproś osoby uczestniczące o zastanowienie się nad fotografią, którą właśnie umieściły na osi czasu. Które z praw człowieka zostały naruszone? Zapisz artykuł z PDPC na kartce papieru i umieść na osi czasu pod odpowiednią fotografią.

3. Zakończenie (5 minut – cała klasa)

Osoby uczestniczące dowiedziały się, że prawa człowieka są dla wszystkich oraz że są dziś bardzo ważne. Możesz zakończyć lekcję, pytając osoby uczestniczące o to, który z artykułów Powszechnej deklaracji praw człowieka jest dla nich najważniejszy. Poproś osoby uczestniczące o uzasadnienie swojego wyboru.

Informacje dla osób prowadzących:

Źródło: <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/history-document/index.html>

Powszechna deklaracja praw człowieka (PDPC), która została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1948 roku, była rezultatem doświadczenia drugiej wojny światowej. Wraz z jej końcem i powstaniem Narodów Zjednoczonych międzynarodowa społeczność przysięgła już nigdy nie dopuścić do okrucieństwa, na które zezwolono podczas tego konfliktu. Światowi liderzy zdecydowali się uzupełnić Kartę Narodów Zjednoczonych o mapę drogową, by zagwarantować prawa każdej jednostce w każdej części świata. Prace nad tym dokumentem, który później stał się Powszechną deklaracją praw człowieka, zostały podjęte na pierwszej sesji Zgromadzenia Ogólnego w 1946 roku. Zajęła się nim Komisja Praw Człowieka.

Składała się ona z 18 członków z różnych środowisk politycznych, kulturalnych i religijnych. Eleanor Roosevelt, wdowa po amerykańskim prezydencie Franklinie D. Rooseveltcie, przewodniczyła komitetowi redakcyjnemu PDPC. Wraz z nią René Cassin z Francji, który stworzył pierwszy projekt deklaracji, sprawozdawca komisji Charles Malik z Libanu, wiceprezes Peng Chun Chang z Chin, John Humphrey z Kanady, dyrektor Wydziału Praw Człowieka w Sekretariacie ONZ, który przygotował plan deklaracji. Jednak to Eleanor Roosevelt została uznana za siłę, dzięki której przyjęto dokument.

Pierwszy projekt deklaracji został zaproponowany we wrześniu 1948 roku, a w ostatecznym opracowaniu projektu uczestniczyli przedstawiciele ponad 50 państw członkowskich. 10 grudnia 1948 roku Zgromadzenie Ogólne, zebrane w Paryżu, przyjęło Powszechną deklarację praw człowieka rezolucją 217 A (III). Osiem państw, m.in. Polska, Związek Sowiecki i Republika Południowej Afryki, wstrzymało się od głosu. Hernán Santa Cruz z Chile, członek podkomitetu redakcyjnego, napisał:

“ *Wyraźnie zauważyłem, że uczestniczę w naprawdę ważnym wydarzeniu historycznym. Osiągnięto oto konsensus w sprawie najwyższej wartości ludzkiej, niepochochodzącej z decyzji władzy doczesnej, ale raczej z faktu istnienia, który dał początek niezbywalnemu prawu do życia wolnego od ucisku i do pełnego rozwinięcia własnej osobowości. W Wielkiej Sali [...] panowała atmosfera prawdziwej solidarności i braterstwa wśród mężczyzn i kobiet z wszystkich zakątków świata. Tych ludzi nie zobaczę ponownie w żadnym środowisku międzynarodowym.*

Cały tekst PDPC został stworzony w mniej niż dwa lata. W czasach, gdy świat był podzielony na blok wschodni i zachodni, znalezienie wspólnej płaszczyzny porozumienia co do istoty dokumentu okazało się kolosalnym wyzwaniem.

30 stycznia 1933 roku – Adolf Hitler zostaje kanclerzem Niemiec.

Źródło: US Holocaust Memorial Museum

15 września 1935 roku – zatwierdzenie przez Reichstag tzw. ustaw norymberskich.

Tablica poglądowa objaśniająca rasistowski podział społeczeństwa niemieckiego według ustaw norymberskich.

Źródło: US Holocaust Memorial Museum

Wieczorna manifestacja poparcia dla nowego rządu kanclerza Adolfa Hitlera. Joseph Goebbels – późniejszy minister propagandy Trzeciej Rzeszy – w swoim dzienniku tego dnia zapisał: *To prawie jak sen. Wilhelmstraße należy do nas. Führer pracuje już w kancelarii Rzeszy. [...]*

O godz. 7 [wieczorem] Berlin przypomina spłoszone mrowisko.

I wtedy rozpoczyna się marsz z pochodniami. Bez końca, bez końca, od godz. 7 wieczorem do godz. 1 w nocy maszerują ludzie pod Kancelarią Rzeszy. SA-mani, SS-mani, Hitlerjugend, cywile, mężczyźni, kobiety, ojcowie, ich dzieci niesione na ramionach. [...] Panuje nieopisana radość. [...] Setki tysięcy i setki tysięcy przeciągają na dole przed oknami w niekończącym się miarowym marszu.

To jest narodowy marsz!

Niemcy się przebudziły!

Cyt. Joseph Goebbels, *Dzienniki*, tom 1: 1923-1939, wyboru dokonał, z języka niemieckiego przełożył, wstępem i przypisami opatrzył Eugeniusz Cezary Król, Świat Książki, Warszawa 2013

Niemiecki parlament – Reichstag – jednogłośnie zatwierdza pakiet ustaw przyjętych przez Kongres NSDAP obradujący w Norymberdze: *O obywatelstwie Rzeszy i O ochronie niemieckiej krwi i niemieckiego honoru*. Ustawy określały, że obywatelem Rzeszy, czyli osobą posiadającą pełne prawa obywatelskie, może być jedynie „należąca do krwi niemieckiej lub pokrewnej”. Tym samym Żydzi zostali pozbawieni praw obywatelskich, co w konsekwencji oznaczało wykluczenie ich ze społeczeństwa niemieckiego.

Joseph Goebbels – minister propagandy Trzeciej Rzeszy – zapisał w swoim dzienniku:

17 września 1935. Niedziela: wielki dzień. [...] Göring odczytuje ustawy i je „uzasadnia”. [...] Jednogłośnie przyjęcie wszystkich ustaw. Dobrze tak! [...] Ten dzień miał wiekopomne znaczenie. Żydostwo zostało mocno uderzone. Od wielu setek lat mieliśmy znowu odwagę jako pierwsi chwycić byka za rogi.

Cyt. Joseph Goebbels, *Dzienniki*, tom 1: 1923-1939, wyboru dokonał, z języka niemieckiego przełożył, wstępem i przypisami opatrzył Eugeniusz Cezary Król, Świat Książki, Warszawa 2013

9-10 listopada 1938 roku – zniszczona witryna sklepu żydowskiego w Berlinie w czasie tzw. nocy kryształowej.

Źródło: US Holocaust Memorial Museum

30 stycznia 1939 roku – Adolf Hitler przemawia w Reichstagu, zapowiadając „unicestwienie rasy żydowskiej w Europie”.

Źródło: Wikipedia

W nocy z 9 na 10 listopada 1938 roku członkowie NSDAP i SS przeprowadzili na terenie całej Rzeszy antyżydowski pogrom. Oficjalnie był on wyrazem gniewu narodu niemieckiego za zabicie przez polskiego Żyda Herschla Grynszpana zastępcy radcy ambasady niemieckiej w Paryżu – von Rata. W czasie tzw. Kristallnacht (nocy kryształowej – od dźwięku tłuczonych szyb w sklepach żydowskich) spalono 171 synagog (spośród 1400), zamordowano 91 Żydów, około 26 tysięcy deportowano do obozów koncentracyjnych, zniszczono około 7500 sklepów należących do niemieckich Żydów.

Hitler w czasie przemówienia w Reichstagu mówił:

Dziś pragnę powiedzieć jeszcze jedno, co być może zapadnie w pamięć nie tylko nam – Niemcom: wiele razy byłem prorokiem i zazwyczaj mnie wyśmiewano.

W czasie mej walki o władzę naród żydowski zareagował śmiechem na moje proroctwa, iż pewnego dnia stanę na czele państwa i całego narodu oraz że rozwiążę między innymi problem żydowski. Sądzę, że od tamtego dnia ów odrażający śmiech Żydów niemieckich uwiązał im w gardle. Dziś pragnę znów być prorokiem: jeśli międzynarodowa finansjera żydowska, zarówno w Europie, jak i poza nią, jeszcze raz pogrąży narody w wojnie, nie skończy się to bolszewizacją ziemi, a przez to zwycięstwem żydostwa, lecz zagładą rasy żydowskiej w Europie!

Źródło: Wybór źródeł do nauczania o zagładzie Żydów na okupowanych ziemiach polskich, pod red. Aliny Skibińskiej, Roberta Szuchty, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa 2010, dok. 8, s. 47

1 września 1939 roku – agresja Niemiec na Polskę rozpoczyna drugą wojnę światową. Żołnierze niemieccy łamią szlaban graniczny, przekraczając granicę z Polską w Sopocie koło Gdańska.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, Wikipedia

1 grudnia 1939 roku – wprowadzenie obowiązku noszenia opaski z gwiazdą Dawida przez wszystkich Żydów w Generalnym Gubernatorstwie od 10. roku życia.

Na zdjęciu uliczny sprzedawca opasek z getta warszawskiego.

Źródło: Dział Dokumentacji Zabytków ŻIH

To pozowane zdjęcie pochodzi z niemieckiego filmu propagandowego, mającego udowodnić, jak szybko armia niemiecka pokonała „słabą” Polskę.

W rozporządzeniu o oznaczeniu żydów i żydówek w Generalnym Gubernatorstwie zapisano:

§1

Wszyscy żydzi i żydówki, przebywający w Generalnym Gubernatorstwie, a mające ukończone 10 lat życia, obowiązani są nosić, zaczynając od 1 grudnia 1939 r., na prawym rękawie ubioru i wierzchniego ubioru biały pasek o szerokości co najmniej 10 cm, zaopatrzony w gwiazdę syjońską.

§2

Opaski te winni żydzi i żydówki sprawić sobie sami i zaopatrzyć odpowiednim znakiem.

Źródło: Polacy – Żydzi. 1939-1945. Wybór źródeł, opracowanie Andrzej Krzysztof Kunert, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Instytut Dziedzictwa Narodowego, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2001, dok. V/3, s. 470

27 kwietnia 1940 roku – utworzenie obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu (KL Auschwitz) dla polskich więźniów politycznych.

Brama do KL Auschwitz z napisem *Arbeit macht Frei*, którą codziennie przekraczali więźniowie obozu.

Źródło: www.auschwitz.org

16 listopada 1940 roku – zamknięcie getta warszawskiego zamieszanego przez mniej więcej 450 tysięcy Żydów i odcięcie go od reszty miasta.

Budowa muru getta w Warszawie przy pl. Grzybowskiem.

Źródło: Archiwum Państwowe w Warszawie

Jesienią 1942 roku Niemcy przystąpili do rozbudowy obozu, zdolnego pomieścić ponad 100 tysięcy więźniów. Jednak od wiosny 1942 roku do obozu Auschwitz-Birkenau, leżącego około trzech kilometrów od obozu macierzystego, zaczęto przywozić transporty Żydówek i Żydów z Europy zachodniej i południowej. Historycy szacują, że spośród około 1,3 miliona osadzonych tu ludzi 1,1 miliona zostało zamordowanych. Wśród ofiar obozu KL Auschwitz-Birkenau znalazło się milion europejskich Żydów, 70-75 tysięcy Polaków, 21 tysięcy Cyganów, 15 tysięcy radzieckich jeńców wojennych, 10-15 tysięcy innych narodowości.

Widoczną barierą oddzielającą getto w Warszawie od reszty miasta, tzw. aryjskiej strony, był trzymetrowej wysokości mur z czerwonej cegły, podwyższony jeszcze o jeden metr zasiekami z drutu kolczastego. Wił się on ulicami getta, wzdłuż murów domów mieszkalnych i parkanów na długości 22 kilometrów. Do getta prowadziło 21 bram, później ich liczbę zmniejszono do 15.

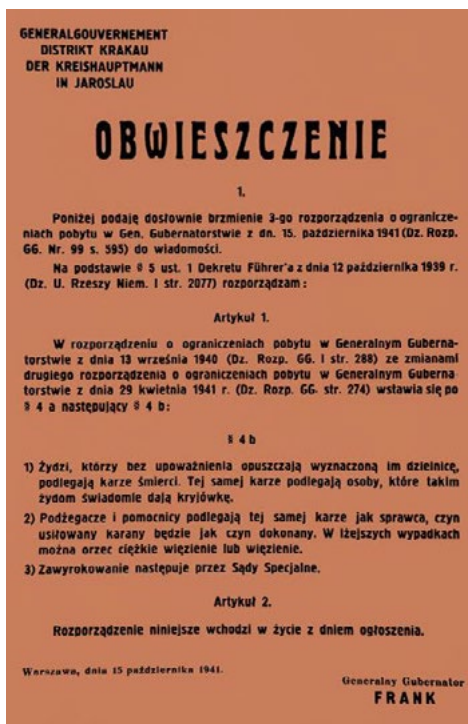
Większość gett w Generalnym Gubernatorstwie, szczególnie tych małych, liczących od kilkuset do kilku tysięcy zamkniętych w nich Żydów i Żydówek, w ogóle nie było otoczone murem.

22 czerwca 1941 roku – agresja Niemiec na Związek Sowiecki (plan Barbarossa). Początek masowych mordów dokonywanych przez Einsatzgruppen A, B, C i D na terenach ZSRS.

Żołnierze niemieccy przekraczają granicę z ZSRS.

Źródło: Wikipedia

15 października 1941 roku – wprowadzenie w Generalnym Gubernatorstwie kary śmierci dla Żydów opuszczających getta bez pozwolenia oraz dla osób ukrywających zbiegów lub udzielających im pomocy.

Źródło: Wikipedia

Dawid Rubinowicz zapisał w swoim dzienniku:

22 czerwca [1941 roku]: Jeszcze było ciemno. gdy tatuś nas wszystkich pobudził i kazał słuchać, jaki okropny huk słyszeć z północy-wschodu. Taki huk był, że ziemia się trzęsła. Przez cały dzień słyszeć taki huk. Wieczorem jechali z Kielc Żydzi to powiedzieli, że Rosja Sowiecka wypowiedziała Niemcom wojnę. Dopiero teraz zrozumiałem całodzienny huk.

Pamiętnik Dawida Rubinowicza. Reszta nie jest milczeniem, Towarzystwo Dawida Rubinowicza, Bodzentyn 2010, s. 29

Wkrótce we wszystkich miastach, miasteczkach, wsiach i wioskach okupacyjne władze niemieckie rozplakatowały rozporządzenie Hansa Franka.

Dawidek Rubinowicz zapisał w swoim dzienniku: *1 listopada [1941 roku]: Dziś zostały wywieszone ogłoszenia w Kielcach, że kto wejdzie albo wyjdzie z Dzielnicy Żydowskiej, to jest pod karą śmierci. Bo do tej pory można było wyjść i wejść z dzielnicy [...] Nie tylko w Kielcach zostały wywieszone te ogłoszenia, ale we wszystkich miastach Generalnego Gubernatorstwa.*

12 grudnia [1941 roku]: Dzisiaj wczesnym rankiem przyjechała Żandarmeria. Gdy jechali szosą, to spotkali jednego Żydka idącego za miasto i zaraz go zastrzelili bez żadnej przyczyny, gdy jadąc tak dalej, zastrzelili jeszcze jedną Żydówkę znów bez żadnej przyczyny.

Pamiętnik Dawida Rubinowicza. Reszta nie jest milczeniem, Towarzystwo Dawida Rubinowicza, Bodzentyn 2010, s. 35-36, 37

171

- 6 -

Land	Zahl
A. Altreich	331.800
Estland	43.700
Letland	42.000
Generalgouvernement	2.284.000
Polen	400.000
Protektorat Böhmen und Mähren	71.000
Estland	3.500
Letland	34.000
Litauen	41.000
Belgien	4.000
Dänemark	15.000
Frankreich / Besetztes Gebiet	700.000
Griechenland	80.000
Niederlande	160.000
Norwegen	1.500
B. Bulgarien	48.000
England	330.000
Finnland	2.500
Irland	1.000
Italien einschl. Sardinien	50.000
Albanien	200
Kroatien	40.000
Portugal	5.000
Rumänien einschl. Bessarabien	342.000
Schweden	6.000
Schweiz	18.000
Spanien	10.000
Slowakei	80.000
Spanien	5.000
Türkei (europ. Teil)	50.000
Ungarn	742.800
U.S.S.R.	5.000.000
Ukraine	2.994.604
Weissrussland einschl. Litauen	446.404
Zusammen: über	11.000.000

K210405 372020

20 stycznia 1942 roku – konferencja w Wannsee, której celem było skoordynowanie działań zmierzających do „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” (Endlösung der Judenfrage).

Karta z protokołu konferencji w Wannsee zawierająca zestawienie 11 milionów europejskich Żydów przeznaczonych do „ostatecznego rozwiązania”.

Źródło: Wikipedia

Opustoszały rynek w Łosicach po Żydach wysiedlonych 22 sierpnia 1942 roku do Treblinki.

Źródło: Teatr NN

W południe 20 stycznia 1942 roku w willi w Wannsee, dzielnicy Berlina, zebrało się 15 wysokich przedstawicieli partii nazistowskiej (NSDAP), policji bezpieczeństwa i administracji Trzeciej Rzeszy. Organizator spotkania, szef Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy (RSHA) Reinhard Heydrich poinformował w rozestanym zaproszeniu, że celem spotkania „połączonego ze śniadaniem” będzie omówienie „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” w Europie. Planami „ostatecznego rozwiązania” zamierzano objąć 11 milionów europejskich Żydów, nie tylko z Niemiec i okupowanych przez nie terytoriów, lecz także z krajów satelickich (Słowacji, Węgier), państw neutralnych (Hiszpanii, Szwajcarii), a nawet tych, których Niemcom nie udało się podbić (Wielkiej Brytanii).

Protokół z tego spotkania sporządził Adolf Eichmann – szef Referatu Żydowskiego Gestapo i główny koordynator „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” w Europie zachodniej i południowej. Znajduje się w nim zestawienie liczby Żydów i Żydówek w poszczególnych krajach, których Niemcy planowali deportować na wschód i zamordować w obozach zagłady zlokalizowanych we wschodniej części okupowanych ziem polskich.

16-17 marca 1942 roku – rozpoczyna się akcja deportacyjna w getcie w Lublinie. W godzinach nocnych niemieccy policjanci i członkowie formacji pomocniczych weszli na teren getta i rozpoczęli akcję wysiedleńczą. Oprawcy wdzierali się do mieszkań, wypędzając zdeorientowanych mieszkańców na ulicę. Wszelkie próby oporu miały być karane śmiercią. Zastrzelono kilkadziesiąt osób, a 1500 zapędzono do synagogi Maharszala, skąd odprowadzono je pod eskortą na oddaloną o kilka kilometrów rampę kolejową przy rzeźni miejskiej. Tam załadowano je do oczekujących wagonów towarowych i wywieziono do obozu zagłady w Bełżcu.

Akcja wysiedleńcza w Lublinie zapoczątkowała likwidację gett w Generalnym Gubernatorstwie i okręgu Białystok, wywózkę ludności żydowskiej na śmierć do obozów zagłady i zawłaszczenie jej mienia. Oprawcy, na cześć Reinharda Heydricha, mianowanego przez Hermanna Göringa pełnomocnikiem ds. „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej”, nazwali ją Akcją Reinhardt.

Lato-jesień 1942 roku – nasilenie akcji deportacyjnych Żydów z gett Generalnego Gubernatorstwa do obozów zagłady w Bełżcu, Sobiborze i Treblince. Na zdjęciu grupa Żydów z Jędrzejowa deportowanych do Treblinki, 16 września 1942 roku.

Źródło: Żydowski Instytut Historyczny, MHŻP POLIN

22 lipca – 21 września 1942 roku – wielka akcja wysiedleńcza w warszawskim getcie, deportacja 300 tysięcy warszawskich Żydów do obozu zagłady w Treblince.

Janusz Korczak z dziećmi idzie na Umschlagplatz, kadr z filmu Andrzeja Wajdy pt. *Korczak*.

We wrześniu 1942 roku Niemcy rozpoczęli likwidację getta w Bodzentynie. Wśród deportowanych do obozu zagłady w Treblince był Dawidek Rubinowicz i jego rodzina. Około 3000 Żydów pognano 17 kilometrów drogą w kierunku stacji kolejowej w Suchedniowie. Tam, po dwóch dniach oczekiwania, blisko 5000 Żydów załadowano do wagonów towarowych i wywieziono do Treblinki. Jan Fąfara, świadek tych wydarzeń, tak wspominał to wydarzenie:

Gdy Niemcy wywozili Żydów z Bodzentyna, zegnali ich na Dolny Rynek [...] Alarm rozpoczął się o 8 rano. Zaczęto bić w dzwony, a żandarmi i policja żydowska chodzili po mieście od domu do domu, gdzie mieszkali Żydzi, i wypędzali nieszczęśliwych z mieszkań. [...] Chorych oraz starych, zniedołężniałych i dzieci członkowie ich rodzin wynosili na plecach. Razem z Żydami ze Słupi Nowej poprowadzono wszystkich poprzez Wzdół Rządowy i Michniów do Suchedniowa. Ile trwała ta golgota? Po rowach leżało potem pełno zamordowanych, przeważnie kobiet, ludzi starych i dzieci. Obok nich walały się porzucone tobołki z ich osobistymi rzeczami. W Suchedniowie hitlerowcy załadowali Żydów do wagonów towarowych i wywieźli do Treblinki.

Źródło: Eugeniusz Fąfara, *Gehenna ludności żydowskiej*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1983, s. 430 i nn.

Wśród deportowanych Żydów do obozu zagłady w Treblince znalazł się dr Janusz Korczak (Henryk Goldszmit) wraz z grupą dzieci z żydowskiego sierocińca, który prowadził na terenie getta warszawskiego. Świadek przemarszu Starego Doktora i jego podopiecznych przez Umschlagplatz tak go opisał: *Był to bardzo upalny dzień. [...] Zaproponowałem Korczakowi, aby udał się ze mną do Gminy w celu skłonienia jej do podjęcia interwencji. Odmówił, nie chciał opuścić dzieci nawet na minutę. Rozpoczęło się ładowanie [do wagonów, do Treblinki]. Stałem przy kordonie Służby Porządkowej, który prowadził do wagonów, stałem i z drżeniem serca śledziłem, czy plan mój się uda. Pytałem ciągle o stan liczebny w wagonach. Wciąż ładowano, ale jeszcze nie było kompletu. Szła stłoczona masa ludzi, popędzanych nahajkami.*

[...] Na czele pochodu szedł Korczak. Nie! Tego obrazu nigdy nie zapomnę. To nie był marsz do wagonów, to był zorganizowany, niemy protest przeciwko bandytyzmowi! W przeciwieństwie do stłoczonej masy, która szła na rzeź jak bydło, rozpoczął się marsz, jakiego nigdy dotąd nie było. Wszystkie dzieci ustawiono w czwórki, na czele Korczak z oczami zwróconymi ku górze trzymał dwoje dzieci za rączki, prowadził pochód. Drugi oddział prowadziła Stefania Wilczyńska, trzeci – Broniatowska (jej dzieci miały niebieskie plecaki), czwarty oddział – Szternfeld z internatu na Twardej. Były to pierwsze żydowskie szeregi, które szły na śmierć z godnością, ciskając barbarzyńcom spojrzenia pełne pogardy. Zapowiadały one, że przyjdą mściciele naszej tragedii, którzy pomszczą wyrządzone krzywdy.

Źródło: Wybór źródeł do nauczania o zagładzie Żydów na okupowanych ziemiach polskich, pod red. Aliny Skibińskiej, Roberta Szuchty, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa 2010, dok. 114, s. 256-257

4 grudnia 1942 roku – utworzenie przy Delegaturze Rządu na Kraj konspiracyjnej Rady Pomocy Żydom (Żegota) – jedynej w okupowanej Europie instytucji rządowej zajmującej się pomocą i ratowaniem Żydów przed Zagładą.

Źródło: zbiory własne Roberta Szuchty

19 kwietnia – 16 maja 1943 roku – zbrojne powstanie w getcie warszawskim. Na zdjęciu grupa żydowskich cywilów wyprowadzanych z getta na Umschlagplatz.

Źródło: Instytut Pamięci Narodowej

Medal Sprawiedliwego wśród Narodów Świata jest przyznawany przez jerozolimski Instytut Yad Vashem osobom, które bezinteresownie świadczyły pomoc i ratunek Żydom w czasie Zagłady. Do 1 stycznia 2018 roku jerozolimski Instytut przyznał 26 973 takie odznaczenia. Zostało nim uhonorowanych 6863 Polek i Polaków. Jediną instytucją wyróżnioną medalem jest Rada Pomocy Żydom „Żegota”. Na zdjęciu tabliczka informacyjna o drzewku Sprawiedliwych poświęconemu Żegocie w Ogrodzie Sprawiedliwych w Yad Vashem.

W czasie „wielkiej akcji” w getcie warszawskim, prowadzonej przez Niemców od końca lipca do połowy września 1942 roku, wśród młodzieży żydowskiej powstała myśl zbrojnego oporu. W getcie warszawskim i innych gettach na okupowanych ziemiach polskich powstały zbrojne organizacje: Żydowska Organizacja Bojowa, Żydowski Związek Wojskowy, grupy zbrojne PPR. Młodzież przygotowywała się do walki, gromadzono broń, materiały wybuchowe, szkolono się w rzemiośle wojennym. Jednak walczący w getcie Żydzi nie mogli odnieść zwycięstwa. Marek Edelman, dowódca oddziałów ŻOB walczących w getcie, po latach stwierdził, że powstanie w getcie „było walką bez cienia nadziei”.

Źródło: Instytut Pamięci Narodowej

3-4 listopada 1943 roku – masowe egzekucje 42 tysięcy więźniów żydowskich pozostających w obozach pracy na Lubelszczyźnie, koniec Aktion Reinhardt.

Tablica pamiątkowa upamiętniająca śmierć 18 tysięcy zastrzelonych w ramach Aktion Erntefest żydowskich więźniów w obozie koncentracyjnym na Majdanku w Lublinie

Źródło: zbiory własne Roberta Szuchty

27 stycznia 1945 roku – oswobodzenie KL Auschwitz-Birkenau.

Grupa dzieci uratowanych z KL Auschwitz-Birkenau. Zdjęcie wykonano z klatki radzieckiego filmu dokumentalnego powstałego już po wyzwoleniu obozu.

Źródło: www.auschwitz.org

Niemcy nazwali operację wymordowania 42 tysięcy żydowskich więźniów przebywających w obozach pracy na Lubelszczyźnie – Majdanek, Trawniki i Poniatowa – Einsatz Erntefest (operacja Dożynki). Ponad 18 tysięcy żydowskich więźniów zamordowano 3 listopada na terenie obozu na Majdanku w Lublinie. Był to największy jednorazowy mord ludności cywilnej w czasie drugiej wojny światowej. Miejsce to upamiętniono obeliskiem w kształcie nagrobnej macewy żydowskiej.

27 stycznia 1945 roku żołnierze 100. Lwowskiej Dywizji Piechoty 60. Armii Pierwszego Frontu Ukraińskiego wkroczyli na teren obozu macierzystego Auschwitz i Birkenau. W zabudowaniach obozowych pozostało około 7 tysięcy skrajnie wycieńczonych więźniów. Prawie 4,5 tysiąca hospitalizowano, wielu z ocalonych w najbliższych dniach i tygodniach zmarło. Spośród 230 tysięcy dzieci deportowanych przez Niemców do Auschwitz wyzwolenia doczekało jedynie 700.

20 listopada 1945 roku – początek procesu zbrodniarzy wojennych przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze.

Źródło: US Holocaust Memorial Museum

30 września i 1 października 1946 roku Międzynarodowy Trybunał Wojskowy odczytał akt oskarżenia, w którym między innymi pisano: *Wszystkie następujące działania lub jakiegokolwiek z nich stanowią przestępstwa wchodzące w zakres właściwości trybunału, za które sprawcy ponoszą osobistą odpowiedzialność:*

a) zbrodnie przeciw pokojowi: [...]

b) zbrodnie wojenne: [...]

c) zbrodnie przeciwko ludzkości [...]

Z pośród 19 oskarżonych 12 skazano na śmierć przez powieszenie, 7 na dożywotnie lub wieloletnie kary więzienia.

Pamiętniki. Reagowanie

Skrócony opis zajęć

Pamiętniki. Reagowanie to zajęcia, które podejmują problem wykluczenia. Osoby uczestniczące na przykładzie historii swoich rówieśników poznają historię dziewczyny, która jest obiektem drwin z powodu biedy.

W pierwszej części zajęć osoby uczestniczące zastanawiają się, jak wykluczenie wpływa na osobę wykluczoną, a jak na grupę, w której się znajduje. Do czego wykluczenie może prowadzić i jak można mu przeciwdziałać.

Następnie osoby uczestniczące zastanawiają się, jak ta sytuacja się zmieni, gdy osoba wykluczona dostanie wsparcie, i jak na takie wsparcie może zareagować grupa (w tej części zajęć jest także podejmowany temat hejtu internetowego).

Celem ostatniej części zajęć jest pokazanie osobom uczestniczącym, że od ich zachowania, reakcji może zależeć sytuacja osób wykluczonych.

**Grupa docelowa,
liczba uczestników**
(min. i maks.)

Klasa szkolna. Szkoła podstawowa i ponadpodstawowa
(osoby uczestniczące w wieku 13-18 lat)
Brak minimalnej lub maksymalnej liczby osób uczestniczących

Czas

1-1,5 godziny (2 godziny lekcyjne)

Treść

Osoby uczestniczące pracują z tekstem – historią wykluczonej dziewczyny i jej funkcjonowania w grupie szkolnej. Dyskutują, co dzieje się w sytuacji, gdy wykluczona osoba nie otrzymuje wsparcia, i jak zmienia się sytuacja – konkretnych osób oraz całej grupy – gdy ktoś zaoferuje pomoc. Osoby uczestniczące przygotowują listę działań, które mogą podjąć, gdy spotykają się z sytuacją dyskryminacji.

Metody

Praca z tekstem
Tworzenie plakatów
Dyskusja w mniejszych grupach
Dyskusja na forum całej grupy

**Cele
dydaktyczne**

Osoby uczestniczące:

- umieją rozpoznać sytuację, w której dochodzi do dyskryminacji;
- umieją wskazać, jaki wpływ dyskryminowanie ma na funkcjonowanie grupy;
- tworzą własne strategie reagowania na dyskryminację w codziennych sytuacjach.

**Ustawienie
sali**

Krąg krzeseł
3 stoły do pracy w grupach

**Materiały
dydaktyczne**

- 5 dużych kartek papieru A1
- Wycięte kształty z czarnego papieru (np. koła) – 4 zestawy
- Kartki post-it (po jednej na osobę)
- Długopisy
- Marker

Przygotowanie

- Pomyśl o relacjach w klasie, z którą pracujesz. Dla kogo może to być szczególnie trudny temat, kto może czuć opór przed rozmową na temat wykluczenia?
- Poczytaj o wykluczeniu ze względu na status społeczno-ekonomiczny. Możesz m.in. skorzystać z raportów ONZ i UNICEF na temat ubóstwa i raportów instytucji krajowych.

KROK PO KROKU

Krok 1 Historia Renaty

	Czas:	15 minut
	Cel:	• Przyjrzenie się relacjom w grupie, w której dochodzi do dyskryminacji• Refleksja nad układem sił w grupie i przesłankami dyskryminacji
	Materiały:	1 duża kartka papieru A1,
wycięte kształty z czarnego papieru (np. koła) – 1 zestaw
	Przygotowanie:	Jak wyżej

1. Ćwiczenie kropki – czytanie historii cz. 1 (15 minut)

- Zrób krótki wstęp do ćwiczenia. Powiedz osobom uczestniczącym, że za chwilę poznają historię, która dotyczy kilku osób w ich wieku. Powiedz, że najpierw zaprosisz osoby uczestniczące do wysłuchania tekstu, a potem do ćwiczenia i rozmowy, podczas której wspólnie będziecie lepiej poznawać tę historię i to, co z niej wynika.
- Teraz odczytaj na głos pierwszą część tekstu pt. *Historia Renaty*.
- Krótko zapytaj o wrażenia z lektury i zorientuj się, czy osoby zrozumiały historię. Jeśli nie, omów jej treść, tak żeby stała się jasna.
- Rozłóż na podłodze jedną białą kartkę papieru A1. Osoby uczestniczące niech usiądą w kręgu na krzesłach wokół kartki. Obok kartki połóż 10 kółek wyciętych z papieru. Powiedz, że te kółka symbolicznie przedstawiają osoby z klasy Renaty i samą Renatę. Zapytaj, czy ktoś ma pomysł, jak ułożyć te kółka, żeby pokazać symbolicznie relacje w klasie Renaty (i samą Renatę). Jak to ma wyglądać? Zwróć uwagę, czy kółka są blisko siebie, czy daleko, czy tworzą jakieś mniejsze grupki, czy ktoś jest poza nimi. Najlepiej nie tłumacz tu zbyt dużo, idealnie będzie, gdy osoby uczestniczące zrobią to intuicyjnie. Jeśli jednak będą potrzebować dalszych instrukcji, powiedz więcej.
- Kiedy na kartce jest już układ kółek zaakceptowany przez klasę lub chociaż jej zdecydowaną większość, możesz przejść do kolejnej części ćwiczenia. (Zakładamy tu, że układ kółek pokazuje, że sytuacja w klasie nie jest idealna, Renata czuje się wykluczona. Jeśli tak nie jest, to poproś o zrobienie jednego układu kółek z punktu widzenia Renaty: tego, jak ona czuje się w klasie).

Krok 2 Reagowanie

- **Czas:** 15 minut
- **Cel:** Refleksja nad stawianiem granic i możliwością reagowania
- **Materiały:** Kartki post-it (po 1 dla każdego), długopisy
- **Przygotowanie:** Przygotuj wydruki forum internetowego, na którym obraża się innych. Wyszukaj spot pokazujący problem hejtu wśród młodzieży.

1. Czytanie historii cz. 2 (10 minut)

- Przeczytaj grupie drugą część historii Renaty.
- Zapytaj, co się wydarzyło. Kto i jak został dotknięty nieprzyjemnymi komentarzami na klasowym forum internetowym i dlaczego? Zapytaj grupę, jak sądzi, jakie komentarze by zobaczyła?
- Zapytaj grupę, jak można by zareagować w takiej sytuacji.

UWAGA DLA OOBY PROWADZĄCEJ Pytanie dotyczące komentarzy w internecie ma na celu urealnienie czytanej historii. Warto się w tym momencie przez chwilę zatrzymać i dopytywać, co zdaniem uczestników czują osoby dotknięte nieprzyjemnymi wpisami. W przypadku gdy uczestnicy będą podawali same „delikatne komentarze”, można pokazać im fragment forum internetowego, na którym obraża się innych, lub spot kampanii przeciwko hejtowi, np.

<https://www.youtube.com/watch?v=GfL2SzyKIJY>

2. Reagowanie – napisz komentarz (10 minut)

- Rozdaj osobom uczestniczącym kartki post-it (każda osoba otrzymuje jedną kartkę) i przedstaw zadanie: *Wyobraź sobie, że uczysz się w klasie Renaty, jesteś razem z bohaterami tej historii na lekcji w muzeum. Widzisz w telefonie pojawiające się komentarze na klasowym forum internetowym i chciałbyś/-abyś zareagować. Napisz na kartce krótką wiadomość lub komentarz ze swoją reakcją.*
- Wskaż miejsce w klasie (tablica, ściana), w którym każdy może przykleić napisaną przez siebie wiadomość. Daj grupie czas, aby każdy zapoznał się w treścią wiadomości na karteczkach.

3. Dyskusja (10 minut)

- Rozdaj osobom uczestniczącym kartki post-it (każda osoba otrzymuje jedną kartkę) i przedstaw zadanie: Wyobraź sobie, że uczysz się w klasie Renaty, jesteś razem z bohaterami tej historii na lekcji w muzeum. Widzisz w telefonie pojawiające się komentarze na klasowym forum internetowym i chciałbyś/abyś zareagować. Napisz na kartce krótką wiadomość/komentarz ze swoją reakcją.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Możesz podać przykład spadku wydajności przedsiębiorstw, które nie podejmują zdecydowanych działań w zakresie dyskryminacji. Dzieje się tak dlatego, że ludzie czują się rozczarowani i stają się mniej pracowici. To przejaw spadku morale, pewności i zaufania ze strony pracowników. Miejsca te nie przyciągają ludzi z talentami oraz wyjątkowymi umiejętnościami i zdolnościami, gdyż nie chcą być oni dyskryminowani. Więcej informacji znajdziesz na stronie <https://eschooltoday.com/discrimination-and-prejudice/effects-of-discrimination.html>

Krok 3 Zmiana

	Czas:	35 minut
	Cel:	• Refleksja nad mocą reagowania • Refleksja nad możliwością reagowania przez osoby uczestniczące w obliczu dyskryminacji
	Materiały:	4 duże kartki papieru A1, wycięte kształty z czarnego papieru (np. koła) – 2 lub 3 zestawy, markery

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Ten krok można poprowadzić według wersji pierwszej lub drugiej. Wybierz wersję w zależności od grupy, z którą pracujesz. W wersji pierwszej stworzysz dwie grupy. Jedna ma za zadanie stworzenie rozwinięcia historii, które kończy się źle lub tragicznie, a druga rozwinięcie, które kończy się dobrze. W wersji drugiej tworzysz trzy grupy i wszystkie dostają to samo polecenie wymyślenia rozwinięcia historii bez wskazywania, czy ma być to rozwinięcie pozytywne, czy negatywne.

1. Praca w grupach – czytanie historii cz. 3 (15 minut) – wersja pierwsza

- Poproś, aby grupa ponownie przyjrzała się ułożeniu kropek symbolizujących Renatę i jej kolegów z klasy, co omawialiście w kroku 1.
- Podziel osoby uczestniczące na dwie grupy.
- Przeczytaj trzecią część historii Renaty.
- Każdej z grup rozdaj po jednej kartce A1 i po jednym zestawie wyciętych kółek.
- Podziel klasę na dwie grupy i powiedz, że zadaniem każdej z grup będzie wymyślenie, jak może rozwinąć się ta historia i jak będą wyglądały relacje w grupie po miesiącu od opisanych wydarzeń. Każda z grup przygotowuje swój układ kółek. Na opracowanie własnego układu każda grupa ma siedem minut

Polecenie dla grupy pierwszej: *Mija kolejny miesiąc, napiszcie **najlepsze** możliwe zakończenie tej historii. Zastanówcie się, co musiałoby się stać, żeby wymyślone przez was zakończenie było możliwe.*

Polecenie dla grupy drugiej: *Mija kolejny miesiąc, napiszcie **najgorsze** możliwe zakończenie tej historii. Zastanówcie się, co musiałoby się stać, żeby wymyślone przez was zakończenie było możliwe.*

- Każda grupa prezentuje wyniki swojej pracy pozostałym.
- Po zaprezentowaniu dwóch różnych zakończeń poszukaj wspólnie z uczestnikami najważniejszych różnic w zachowaniu bohaterów historii (Renaty, Anki, uczniów i nauczycieli z ich klasy), które doprowadziły do dobrego lub złego (tragicznego) zakończenia.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Postaraj się zwrócić uwagę uczestnikom, że tak jak różne zachowania bohaterów historii o Renacie doprowadziły do dobrego lub złego (tragicznego) końca, tak od nich zależy, jak potoczą się podobne historie w ich najbliższym otoczeniu.

Praca w grupach – czytanie historii cz. 3 (15 minut) – wersja druga

- Poproś, aby grupa ponownie przyjrzała się ułożeniu kropek symbolizujących Renatę i jej kolegów z klasy, co omawialiście w kroku 1.
- Podziel osoby uczestniczące na trzy grupy.
- Przeczytaj grupie trzecią część historii Renaty.
- Każdej z grup rozdaj po jednej kartce A1 i po jednym zestawie wyciętych kótek.
- Poproś, aby każda z grup zastanowiła się, jak może się rozwinąć ta historia i jak będą wyglądały relacje w grupie po miesiącu od opisanych wydarzeń. Każda z grup przygotowuje swój układ kótek. Na opracowanie własnego układu każda grupa ma siedem minut.
- Każda grupa prezentuje pozostałym grupom wyniki swojej pracy.
- Podsumuj. Możesz porównać układ kótek, nad którym cała klasa pracowała w pierwszej części zajęć, z wynikiem pracy grup. Co się zmieniło? Kto skorzystał na zmianie? Czy tylko jedna/kilka osób, czy cała klasa? Co osoby uczestniczące myślą na temat nowych układów kótek? Jakie wywołują one emocje?

2. Dyskusja (10 minut)

- Zapytaj o wrażenia, refleksje.
- Jeśli czujesz, że atmosfera w grupie jest bezpieczna, poproś, aby osoby uczestniczące podzieliły się swoimi doświadczeniami związanymi z wykluczeniem. Czy znają jakąś historię reagowania, kiedy ktoś dostał wsparcie?

3. Co robić? (10 minut)

- Razem z grupą przygotujcie listę zachowań, reakcji, które można wykorzystać w sytuacji doświadczania i/lub bycia świadkiem/świadkinią wykluczenia. Wypiszcie swoje pomysły na kartce A1. Można je zachować i wywiesić w klasie.

Historia Renaty

Część 1

Renata ma 14 lat i chodzi do 7 klasy szkoły podstawowej w miejscowości X. Renata ocenia, że osoby z jej klasy są raczej OK. Jedni się lubią bardziej, inni mniej, na przerwach dzielą się na mniejsze grupy, z których każda ma swoje sprawy. Ale Renata nie należy do żadnej z tych grup, zazwyczaj siedzi sama, z dala od wszystkich. Wstydzi się, że ma niemodne ubrania, tanie buty i stary telefon (zapomnij, aby działała na nim jakaś fajna aplikacja!), po szkole nie chodzi na żadne dodatkowe zajęcia. Rodzice Renaty mają problemy finansowe i nie mogą zapewnić jej tego, co mają inni. Renata wie, że inni to widzą i oceniają. Dostrzega, że patrzą na nią na przerwach i śmieją się, czasem głośno. Po lekcjach Renata czeka kilka minut, aż wszyscy już pójdą i sama dopiero idzie do szatni. Nie chce być wyśmiewana za przetartą kurtkę lub dziurawe buty. Taka sytuacja zdarzyła się tylko raz – popsuły jej się buty, a nowe mogła dostać dopiero w następnym miesiącu – ale ktoś z klasy się zorientował i codziennie wkładał jej w tę dziurę w bucie śmieci.

Na szczęście są książki, które Renata czyta non stop. Uwielbia poznawać i układać opowieści, może dlatego jest dobra z polskiego i historii. Gdy w klasie są omawianie lektury, to jest jedyny moment, gdy do Renaty na przerwach ktoś podchodzi – osoby, którym się nie chciało przeczytać książki, proszą ją, aby im ją streściła. Umie to zrobić tak dobrze, że ostatnio Maciek zaliczył odpytywanie z treści lektury, której nawet nie otworzył.

Część 2

Ostatnio cała klasa poszła na lekcję do muzeum sztuki. W trakcie zajęć trzeba było wylosować osobę, z którą się będzie pracowało w parze i Renata pracowała z Anką. Ankę wszyscy lubią, zwłaszcza dziewczyny się do niej przymilają, bo ma starszego o dwa lata brata, Antka. Antek jest już w liceum, gra w reprezentacji szkoły w siatkówkę i podoba się wielu dziewczynom. Podstawówka i liceum są obok siebie i mają wspólne boisko, można więc spotkać tych z liceum na przerwach, a Antek często przychodzi do Anki, żeby z nią chwilę pogadać.

Na początku widać było, że Anka nie jest specjalnie zadowolona z wylosowanej pary, ale jednak szybko zmieniła zdanie, bo zadanie dotyczyło wymyślenia historii do wybranego wspólnie obrazu. Już po chwili kilka osób w klasie zaczęło przyglądać się ze zdziwieniem temu, że Anka chętnie współpracuje z Renatą. Zaczęły się śmiechy i docinki. Jedna z dziewczyn zaczęła pisać na klasowym forum nieprzyjemne teksty na temat Renaty i Anki.

Część 3

Anka szybko się zorientowała, co się święci, i trochę na złość, a trochę dlatego, że zainteresowała ją rozmowa z Renatą, postanowiła zaczekać na nią po wyjściu ze szkoły i jeszcze trochę pogadać. Spotkały się tak kilka razy w ciągu miesiąca, a od pewnego czasu Anka zaczęła przysiądać się do Renaty podczas niektórych przerw i z nią rozmawiać.

Na pierwszy rzut oka

Skrócony opis zajęć

Na pierwszy rzut oka to scenariusz, którego celem jest uświadomienie osobom uczestniczącym, że wszyscy mamy skłonność do oceniania innych na podstawie niepełnych informacji. Często taka ocena wynika ze stereotypów.

W trakcie zajęć osoby uczestniczące mają szansę skonfrontować pierwsze wrażenie dotyczące osób, których zdjęcia oglądają, z informacjami na ich temat. Osoby uczestniczące uczą się w ten sposób odróżniać fakty od opinii.

Do scenariusza są dołączone dwa zestawy zdjęć. Osoby uczestniczące najpierw dokonują oceny na podstawie pierwszego zestawu, na którym przedstawione osoby mają groźne i smutne miny. Następnie otrzymują zdjęcia tych samych osób, lecz inaczej ubranych i uśmiechniętych. Wreszcie zapoznają się z krótkimi informacjami na temat osób przedstawionych na zdjęciu.

**Grupa docelowa,
liczba uczestników**
(min. i maks.)

Klasa szkolna. Szkoła podstawowa i ponadpodstawowa
(osoby uczestniczące w wieku 13-18 lat)
Brak minimalnej lub maksymalnej liczby osób uczestniczących

Czas

1,5 godziny (2 godziny lekcyjne)

Treść

W małych grupach osoby uczestniczące podejmują decyzję, obok której z osób przedstawionych na zdjęciach usiadłby w autobusie. W ten sposób dokonują szybkiej oceny kogoś, kogo widzą po raz pierwszy. Uczą się, że mimo iż jest to naturalne zachowanie, może mieć negatywne konsekwencje. Kierując się uprzedzeniami i stereotypami, możemy odrzucić drugą osobę bez wcześniejszego jej poznania. W trakcie zajęć osoby uczestniczące poznają mechanizm działania uprzedzeń i stereotypów i dowiadują się, jak sobie z nim radzić.

Scenariusz składa się z czterech zestawów po 10 kart.

Zestaw 1: Młodzi ludzie wyglądający poważnie (zdjęcia)

Zestaw 2: Młodzi ludzie uśmiechający się (zdjęcia)

Zestaw 3: Jak młodzi ludzie postrzegają siebie (cytaty)

Zestaw 4: Cytaty z wypowiedziami osób ze zdjęć (cytaty)

Po każdym etapie osoby uczestniczące lepiej poznają osoby przedstawione na zdjęciach. Na początku podejmują decyzję na podstawie pierwszego wrażenia. Na koniec zajęć podejmują decyzję jeszcze raz, tym razem na podstawie informacji.

Na pierwszy rzut oka

Metody

Dyskusja w małych grupach
Dyskusja plenarna na temat rezultatów pracy osób uczestniczących

Cele dydaktyczne

Osoby uczestniczące:

- wiedzą, że oceniamy ludzi na podstawie niepełnych informacji na ich temat;
- umieją wyjaśnić, skąd biorą się uprzedzenia i stereotypy;
- znają mechanizm działania uprzedzeń i stereotypów;
- wiedzą o istnieniu drugiego sędziego (sami są oceniani przez innych).

Ustawienie sali

Ustawienie sali musi umożliwić pracę w grupach (ławka z krzesłami ustawionymi dookoła dla każdej z grup).

Materiały dydaktyczne

Wydrukowane zestawy zdjęć i cytatów dołączonych do scenariusza

Przygotowanie

Wydrukuj tyle zestawów zdjęć i cytatów, ile grup będzie brało udział w zajęciach (grupy maksymalnie pięcioosobowe).

KROK PO KROKU

Krok 1 Widzę, czuję, myślę

	Czas:	10 minut
	Cel:	Osoby uczestniczące uczą się odróżniać to, co widzą, od tego, co myślą, i od tego, co czują.
	Materiały:	Flipchart lub tablica
	Przygotowanie:	Przygotuj informację na temat trzech poziomów odbierania komunikatów niewerbalnych (co widzę, co w związku z tym myślę, a co odczuwam).

1. Wprowadzenie do ćwiczenia (5 minut)

Powiedz osobom uczestniczącym, że w pierwszej części zajęć będziecie skupiać się na komunikatach niewerbalnych (w razie potrzeby wyjaśnij znaczenie tego pojęcia) i ich wpływie na nasze decyzje. Powiedz, że każdy taki komunikat jest odbierany na trzech poziomach:

- tego, co widzę;
- tego, co myślę;
- tego, co czuję.

Na przykład wyobraźmy sobie taką sytuację: nauczyciel w czasie lekcji widzi leżącego na ławce ucznia. Co widzi – uczeń leży. Co myśli – nudzi się, jest niekulturalny. Co czuje – złość, poirytowanie itd.

Po upewnieniu się, że ten podział jest dla osób uczestniczących zrozumiały, zaproś je do ćwiczenia.

2. Ćwiczenie *Co widziałeś, myślałeś, czułeś* (5 minut)

Poproś kilka chętnych osób uczestniczących (4-6 osób), żeby usiadły naprzeciwko ciebie i przez mniej więcej minutę nic nie mówiły. Powiedz, że chcesz zrobić z nimi mały eksperyment. Następnie przez mniej więcej minutę, nic nie mówiąc, patrz na tę grupę. W tym czasie spójrz na każdego, trochę poruszaj głową, podnieś brew, uśmiechnij się, skrzyw itd. Następnie zapytaj każdą osobę, co widziała, potem – co myślała i co czuła. Najprawdopodobniej osoby uczestniczące będą mieszały te trzy poziomy, mówiąc np.: „Widziałem, że był/-a pan/pani wesoły/-a”. Wtedy jako prowadzący powinieneś naprowadzić uczniów: „Widziałeś, że się uśmiecham, a pomyślałeś, że jestem wesoły” itd. Celem tego ćwiczenia jest pokazanie, że te trzy poziomy są z sobą połączone i to my nadajemy znaczenie temu, co widzimy.

Zakończ ćwiczenie, gdy te trzy poziomy staną się dla osób uczestniczących zrozumiałe.

Krok 2 Przy kim byś usiadł/-a? (grupy maksymalnie pięcioosobowe)

- **Czas:** 20 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące uzmystawiają sobie, że oceniają kogoś na podstawie pierwszego wrażenia.
 - Osoby uczestniczące uzmystawiają sobie, że kategoryzują innych.
- **Materiały:** Zestaw 1: Młodzi ludzie wyglądający poważnie
- **Przygotowanie:** Podziel osoby uczestniczące na grupy (maksymalnie pięcioosobowe). Daj każdej grupie zestaw 1. UWAGA: tylko ten zestaw!

1. Wyjaśnienie nauczyciela (10 minut)

Powiedz uczestnikom, że przed nimi zadanie, które będzie składało się z kilku etapów (nie tłumacz, jaki jest cel) i na każdym z nich dostaną inny zestaw kart. Rozdaj każdej grupie zdjęcia z zestawu 1 (10 zdjęć poważnie wyglądających osób). Poproś osoby uczestniczące, żeby rozłożyły zdjęcia tak, by każdy w grupie mógł je zobaczyć. Następnie zacznij opowiadać krótką historię.

Wyobraź sobie: po długim dniu w szkole wracasz do domu autobusem. Jesteś zmęczony/-a i bardzo chciałbyś/-abyś usiąść. W autobusie wolne są tylko miejsca obok 10 osób przedstawionych na zdjęciach. Obok kogo byś usiadł/-a?

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Upewnij się, że rozdajesz grupom odpowiedni zestaw kart. Wszystkie grupy powinny dostać taki sam.

2. Twój wybór! (2 minuty)

Daj osobom uczestniczącym dwie minuty na podjęcie decyzji. Ważne, żeby decyzja została podjęta szybko (pierwsze wrażenie). Jeśli osoby uczestniczące chciałyby usiąść obok tej samej osoby, mogą to zrobić.

Zachęcaj tych, którzy nie chcą podjąć decyzji i mówią, że woleliby stać w autobusie, żeby jednak wybrali miejsce do siedzenia.

Karty muszą zostać na ławce, ponieważ w następnych krokach osoby uczestniczące będą ich potrzebowały.

3. Dzielenie się odpowiedziami (8 minut)

Poproś kilka osób uczestniczących o wskazanie osoby, którą wybrały.
Zadaj poniższe pytania:

- Dlaczego wybrałeś/-aś tę osobę?
- Jakie jest twoje pierwsze wrażenie o osobie z karty?
- Dlaczego nie chcesz usiąść obok innej osoby?

Celem jest pokazanie osobom uczestniczącym, że właśnie oceniły i skategoryzowały osoby na podstawie pierwszego wrażenia, bez wcześniejszej znajomości tej osoby.

Dowiedz się, na jakiej podstawie wybrały akurat tę osobę. Możesz zadać pytanie:

- Jak myślisz kim on/ona jest?

Zwróć uwagę osobom uczestniczącym, żeby odróżniały fakty od opinii:

Fakt: Ona nosi dredy.

Opinia: Ona nosi dredy, to obrzydliwe.

Krok 3 Dopasuj karty z wizerunkami młodzieży

- **Czas:** 15 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące dowiedzą się, że uśmiech, ubiór, postawa ciała wpływają na to, jak jesteśmy odbierani przez innych.
 - Osoby uczestniczące uświadomią sobie, że inni też ich oceniają i że będąc oceniającymi, są również ocenianymi.
- **Materiały:** Zestaw 2: Młodzi ludzie uśmiechający się
- **Przygotowanie:** Daj każdej grupie zestaw 2. UWAGA: tylko ten zestaw!

1. Wyjaśnienie nauczyciela (2 minuty)

Rozdaj osobom uczestniczącym zestaw 2 i powiedz, że zdjęcia przedstawiają te same osoby. Zadaniem osób uczestniczących jest sparowanie zdjęć z zestawu 1 ze zdjęciami z zestawu 2.

(Karta z poważnie wyglądającym chłopakiem oraz uśmiechającym się chłopakiem powinny teraz leżeć obok siebie).

2. Znajdź różnice (13 minut)

Poproś osoby uczestniczące o bliższe przyjrzenie się każdej parze fotografii. Zapytaj, jakie dostrzegają różnice (niektórzy się uśmiechają, niektórzy mają inne ubranie, inną postawę ciała).

Zapytaj, jak uśmiech wpływa na ocenę innych. Jaką różnicę robi odmienny ubiór? Spytaaj, czy widząc drugie zdjęcie, ktoś chciałby zmienić miejsce w autobusie. Jeśli tak, to dlaczego.

Inne pytanie, które możesz zadać:

Na początku nie chciałeś/-aś siedzieć obok niej/niego. Co sądzisz o tym teraz?
Czy Twoja opinia o nim/niej się zmieniła?

Karty muszą zostać na ławce, ponieważ w następnych krokach osoby uczestniczące będą ich potrzebowały.

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Na tym etapie skup się tylko na tym, jak uśmiech, postawa ciała, ubiór zmienia naszą opinię o innych.

Krok 4 Pytania

- **Czas:** 15 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące uczą się rozumieć zasady dokonywania wyborów.
 - Osoby uczestniczące uczą się uzasadniać swój wybór.
- **Materiały:** Zestaw 1 i 2
- **Przygotowanie:** Przygotuj pytania, które zadasz w tym kroku.

1. Wprowadzenie do ćwiczenia (2 minuty)

Wyjaśnij, że za chwilę przeczytasz informacje o młodych ludziach z fotografii. Poproś osoby uczestniczące o wskazanie osoby/osób, których ich zdaniem dotyczy to pytanie. Po każdym pytaniu poproś kilka grup, żeby wyjaśniły, dlaczego wybrały akurat jego/ją.

2. Pytania (13 minut)

Zapytaj osoby uczestniczące, kto ich zdaniem:

- jest próżny?
- jest wysportowany?
- nie urodził się w Polsce?
- jest muzułmaninem?
- chce zostać przedsiębiorcą?
- jest chrześcijaninem?
- jest homoseksualistą/-ką?
- chce odbyć podróż dookoła świata?
- lubi śpiewać?
- uczy się?
- ma rodzinę za granicą?

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Celem tego etapu jest pokazanie, że tworzymy opinie na temat innych tylko na podstawie ich wyglądu. W dalszej części zajęć będziemy to konfrontować z rzeczywistością. Pytania przedstawione powyżej to tylko sugestie, możesz zadać inne, które będziesz uważać za odpowiednie dla grupy, z którą pracujesz.

Krok 5 Charakterystyka

- **Czas:** 20 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące uczą się odróżniać stereotypy od uprzedzeń.
 - Osoby uczestniczące uczą się rozumieć zasady dokonywania wyborów.
 - Osoby uczestniczące uczą się uzasadniać swój wybór.
- **Materiały:** Zestaw 3: Jak młodzi ludzie postrzegają siebie
- **Przygotowanie:** Przygotuj dla każdej grupy cytaty z zestawu 3.

1. Wyjaśnienie nauczyciela (5 minut)

Rozdaj zestaw 3 i poproś osoby uczestniczące o umiejscowienie karty z dwiema charakterystykami obok osoby, do której ich zdaniem one pasują.

2. Charakterystyka (15 minut)

Kiedy grupy już skończą pokazywać sobie zdjęcie osoby, którą uważają za **ściśły umysł**, poproś kilka grup o dopracowanie ich wyboru. Postępuj tak samo w przypadku **artystki**. Poproś osoby uczestniczące, żeby odpowiadając na pytania: kto jest **ściśłym umysłem** lub kto jest **artystką**, jasno podkreśliły swój wybór. Nie zadawaj się odpowiedziami typu: „On jest **ściśłym umysłem**, bo to od razu widać”. Poproś osoby uczestniczące, żeby użyły argumentów: „Uważam, że on jest **ściśłym umysłem**, ponieważ ma okulary i niemodne spodnie”. Pytaj dalej: „Czy właściciele okularów i niemodnych spodni są ściśłymi umysłami?”, „Czy ta dziewczyna może być **ściśłym umysłem**? I dlaczego nie?”.

● Na pierwszy rzut oka

Powiedz osobom uczestniczącym, że określając, kto jest umysłem ścisłym lub artystką, odwoływały się do stereotypów i uprzedzeń (np. umysł ścisły – niemodny, artystka – fantazyjna fryzura), że kategoryzowały ludzi, nie znając ich.

Uświadom osobom uczestniczącym, że wszyscy to robią i nie jest to czymś złym. Warto jednak mieć świadomość, że kategoryzujemy ludzi na podstawie szybkiego osądu i nieokreślonych domysłów. Stereotypy i uprzedzenia mogą istnieć dzięki własnym doświadczeniom, opowieściom pochodzącym z otoczenia lub obrazom i historiom zaczerpniętym z mediów.

Stereotyp: Stereotypem nazywamy uproszczone przekonania dotyczące grupy społecznej lub jej członkini/członek, wyróżnionych na podstawie jednej cechy, np. płci, wieku, narodowości, wyznania, orientacji psychoseksualnej. Stereotyp przypisuje pewne cechy, zachowania, role społeczne wszystkim członkiniom/członkom grupy społecznej, której dotyczy, zacierając przy tym różnice indywidualne między tymi osobami. Stereotypy są zatem rozpowszechnionymi w danej grupie opiniami i przekonaniami, których obiektami są inne grupy społeczne czy kulturowe.

Uprzedzenie: To przyjęty z góry negatywny osąd dotyczący osoby lub grupy ludzi. Takiego osądu dokonujemy, zanim jeszcze poznamy tę osobę lub grupę ludzi. Uprzedzenia nabywamy na podstawie tego, co słyszymy i widzimy w mediach, a także na podstawie tego, co mówią nasi rodzice czy przyjaciele.

Krok 6 Cytaty

- **Czas:** 15 minut
- **Cel:**
 - Osoby uczestniczące uczą się, że często lepsze poznanie drugiej osoby prowadzi do zmiany opinii o niej.
 - Osoby uczestniczące dowiadują się, że czyjaś tożsamość składa się z wielu cech i zmienia się przez lata.
- **Materiały:** Zestaw 4: Cytaty z wypowiedziami osób ze zdjęć
- **Przygotowanie:** Przygotuj dla każdej grupy zestaw 4.

1. Wprowadzenie do ćwiczenia (8 minut)

Rozdaj zestaw 4. Poproś osoby uczestniczące o położenie cytatu obok obrazka osoby, która według nich mogła to powiedzieć.

2. Odpowiedzi (7 minut)

Odkryj odpowiedzi. Pozwól osobom uczestniczącym poznać młodzież na zdjęciach i skonfrontować informację o nich z ich wcześniejszymi opiniami. Przypomnij, że wcześniejsze opinie były oparte na szczątkowych informacjach. Przypisanie kogoś do danej grupy (np. artysta) wynikało z pierwszego wrażenia, stereotypów i uprzedzeń. Efektem był uproszczony obraz osoby, a każdy jest jednostką bardzo złożoną. Na przykład Jeroen: jest tenisistą, mężczyzną, uczniem i gejem. Albo Saadia: jest kobietą, Holenderką, Marokanką, uczennicą i muzulmanką. Tożsamość składa się z wielu cech i dodatkowo zmienia się przez lata.

Krok 7 Zakończenie (15 minut)

1. Przy kim byś usiadł/-a (5 minut)

Ponownie opowiedz historię:

*Wyobraź sobie: po długim dniu w szkole wracasz do domu autobusem.
Jesteś zmęczony/-a i bardzo chciałbyś/-abyś usiąść.
W autobusie wolne są tylko miejsca obok 10 osób przedstawionych na zdjęciach.
Obok kogo byś usiadł/-a? Z kim byś porozmawiał/-a?*

Pozwól kilku osobom uczestniczącym odpowiedzieć na pytanie.

Na zakończenie, możesz wypisać kilka wniosków.

Podkreśl, że wszyscy:

- oceniają ludzi,
- zaliczają ludzi do kategorii na podstawie pierwszego wrażenia,
- łączą pewne cechy z osobą na podstawie pierwszego wrażenia,
- mają uprzedzenia na podstawie doświadczeń, obrazów z mediów i opinii innych.

Możesz zamiast tego zapytać osoby uczestniczące, z czym wychodzą z dzisiejszej lekcji.

Wierzący wolnomysliciel	Zaangażowany domator	Kreatywny przedsiębiorca	Ambitny kinoman	Ścisły umysł
Nadający tempo sportowiec	Cichy miłośnik życia	Piłkarski dżoker	Uroczy miłośnik zwierząt	Krytyczny chórzysta kościelny

Mimo że ludzie myślą, że jestem z Surinamu, jestem w 100 proc. z Maroka	Jeśli potrzebuję rady, rozmawiam z babcią	Czasem ludzie myślą, że jestem aroganka, a ja jestem szczera	Najlepiej mi na planie filmowym	Jak się wzbogacę, to kupię sobie ferrari
Nie lubię, kiedy ludzie kłamią	Nie jestem nieśmiała, tylko lubię patrzeć, jak rozwinię się sytuacja	Jak coś się stanie, zawsze ja jestem winny (mimo że tego nie zrobiłem)	Czuję się świetnie w karetku dla zwierząt	Wiara jest dla mnie ważna. Codzienna modlitwa jest dla mnie naturalna

Saadia

Saadia ma 21 lat. Uwielbia piec ciasta. Jest studentką i słucha muzyki R&B. Trudno jest ją postrzegać jako Marokankę w Holandii i jako Holenderkę w Maroku. Saadia jest religijna, ale nie ma jeszcze chusty na głowę. Myśli o założeniu jej w przyszłości. Chce, by był to świadomy wybór. Nie lubi generalizować ludzi.

Wierzący wolnomysliciel

Mimo że ludzie myślą, że jestem z Surinamu, jestem w 100 proc. z Maroka

Judith

Judith ma 16 lat. Uwielbia tańczyć, śpiewać i grać. Uczy się, by zostać muzyczką. Judith jest Holenderką, z korzeniami izraelskimi i rumuńskimi. Jej żydowska wiara jest dla niej ważna, ale nie bywa często w synagodze. W przyszłości ma nadzieję jako aktorka podróżować po świecie i spotykać mnóstwo ludzi. Judith nie lubi uprzedzeń.

Kreatywny przedsiębiorca

Czasem ludzie myślą, że jestem arogancka, a ja po prostu jestem szczerą

Brian

Brian ma 23 lata. Uwielbia aktorstwo. Po ukończeniu szkoły zawodowej jest bezrobotny. Oboje jego rodzice zmarli. Mieszka ze swoją babcią. Ma nadzieję, że w przyszłości będzie miał własną rodzinę. Przyjaciele są dla niego bardzo ważni. Nie lubi hipokryzji.

Zaangażowany domator

Jeśli potrzebuję rady, rozmawiam z babcią

Feng

Feng ma 17 lat. Zajmuje się taekwondo i fitnesssem. Feng był adoptowany z Chin, kiedy był niemowlęciem. Ma niepełnosprawne ręce, ale jest w stanie zrobić wszystko. Feng uwielbia filmy. Jego marzeniem jest zamieszkać w Los Angeles i zostać sławnym aktorem. Nienawidzi, gdy ludzie wykluczają innych.

Ambitny kinoman

Najlepiej mi na planie filmowym

Lotte

Lotte ma 32 lata. Jest mechanikiem i technikiem. Lotte urodziła się jako chłopiec. Została zwolniona z pracy, ponieważ miała na sobie damskie ubrania. W przyszłości ma nadzieję, że zdobędzie miłą dziewczynę. Jest towarzyską, upartą i trochę impulsywną. Uwielbia pracować rękami i chce mieć własną firmę. Nienawidzi, gdy ludzie wyciągają przedwczesne wnioski.

Ścisły umysł

Jak się wzbogacę, to kupię sobie ferrari

Rebecca

Rebecca ma 22 lata. Gdy miała 11 lat, cierpiąca na chorobę nowotworową. Z tego powodu szybko się męczy. Uwielbia śpiewać, tańczyć, podróżować, jeździć konno i pływać. Pracuje jako modelka. W przyszłości chciałaby być aktorką. To sposób na połączenie wszystkich rzeczy, które kocha. Ze względu na chorobę chce cieszyć się pełnią życia. Nienawidzi, gdy ludzie narzekają.

Cichy młośnik życia

Nie jestem nieśmiała, tylko lubię patrzeć, jak rozwinię się sytuacja

Jeroen

Jeroen ma 22 lata. Możesz go spotkać na korcie tenisowym sześć razy w tygodniu. Jest profesjonalistą. Jeroen studiuje również na uniwersytecie. Jest bardzo szczęśliwy ze swoim chłopakiem. Jego chłopak jest obecny na wielu jego meczach. Czasami ludzie są zaskoczeni, że jest gejem, ponieważ jest taki „męski”. Jeroen nienawidzi agresji.

Nadający tempo sportowiec

Nie lubię, kiedy ludzie kłamią

Sheraino

Sheraino ma 14 lat. Uwielbia piłkę nożną i boks tajski. Uważa, że ważne jest, by przyjaciele stawiali w swojej obronie. W przyszłości chce nauczyć się jeździć na motocyklu. Sheraino często jest oskarżany, gdy w klasie jest głośno, choć nie ma z tym nic wspólnego. Nienawidzi nauczycieli, którzy zawsze chcą mieć rację i nie słuchają.

Piłkarski dzoker

Jak coś się stanie, zawsze ja jestem winny (mimo że tego nie zrobiłem)

Shiva

Shiva ma 22 lata. Uwielbia muzykę trance. Jest wesołą osobą, która lubi różne fryzury. Teraz ma na sobie dredy, ale kiedyś miała niebieskie włosy. Pracuje jako wolontariuszka w karetkce dla zwierząt. Shiva bardzo uciepiła z powodu uprzedzeń związanych ze swoim wyglądem. Nienawidzi przemocy wobec zwierząt.

Uroczy miłośnik zwierząt

Czuję się świetnie w karetkce dla zwierząt

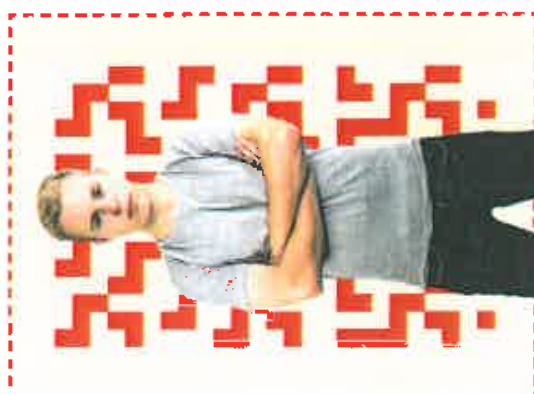

Thom

Thom ma 17 lat. Uwielbia tworzyć klipy filmowe i pisać. Chce zostać dziennikarzem lub artystą. Dobrze śpiewa i lubi bawić ludzi. Thom jest chrześcijaninem i modli się każdego dnia. Raz na jakiś czas ma do czynienia z uprzedzeniami z powodu tego, że jest autystyczny. Thom nienawidzi niesprawiedliwości.

Krytyczny chórzysta kościelny

Wiara jest dla mnie ważna. Codzienna modlitwa jest dla mnie naturalna

Podjęmowanie działania

Skrócony opis zajęć

Podjęmowanie działania to scenariusz zajęć, których celem jest pokazanie osobom uczestniczącym, jak ważne jest reagowanie na dyskryminację czy mowę nienawiści, z którymi się spotykamy. Scenariusz opiera się na dwóch podstawowych aktywnościach – oglądaniu krótkich filmów i dyskusji.

Celem pierwszej części jest refleksja nad tym, do czego prowadzi brak reakcji oraz dlaczego ludzie nie reagują.

W drugiej części osoby uczestniczące zainspirowane przykładami filmowymi mogą się zastanowić, jakie mogą podejmować bezpieczne dla nich działania, kiedy doświadczają lub są świadkami dyskryminacji.

**Grupa docelowa,
liczba uczestników
(min. i maks.)**

Klasa szkolna. Szkoła podstawowa i ponadpodstawowa
(osoby uczestniczące w wieku 13-18 lat)
Brak minimalnej lub maksymalnej liczby osób uczestniczących

Czas

1-1,5 godziny (2 godziny lekcyjne)

Treść

Osoby uczestniczące oglądają krótkie filmiki przedstawiające osoby, które były ofiarami dyskryminacji, i osoby, które były jej świadkami i zdecydowały się podjąć działanie, żeby temu zjawisku przeciwdziałać. Obejrzenie tych filmików, a następnie dyskusja o tym, jakie działania podjęli bohaterowie filmików, może pomóc osobom uczestniczącym zastanowić się nad ich własnym zachowaniem i możliwościami działania.

Metody

Oglądanie krótkich wideoklipów
Wypełnianie kart pracy
Dyskusja w mniejszych grupach
Dyskusja na forum całej grupy

**Cele
dydaktyczne**

Osoby uczestniczące:

- umieją rozpoznać sytuację, w której dochodzi do dyskryminacji;
- wskazują możliwe działania antydyskryminacyjne;
- wskazują bezpieczne dla nich reakcje na dyskryminację i mowę nienawiści.

**Ustawienie
sali**

Ustawienie sali musi umożliwić pracę w grupach
(ławka z krzesłami ustawionymi dookoła dla każdej z grup).

**Materiały
dydaktyczne**

- Rzutnik
- Dostęp do komputera
- Karteczki typu post-it
- Długopisy

Przygotowanie

- Obejrzyj cztery wideoklipy o ludziach, którzy postanowili podjąć działanie w obliczu dyskryminacji i przeciwstawić się mowie nienawiści.
- Wybierz dwa wideoklipy, które chcesz pokazać osobom uczestniczącym.

KROK PO KROKU

Krok 1 Wideoklipy

- **Czas:** 30 minut
- **Cel:** Osoby uczestniczące inspirują się przykładami ludzi, którzy podjęli różne działania antydyskryminacyjne.
- **Materiały:** Rzutnik, wideoklipy
- **Przygotowanie:** Obejrzyj wcześniej wszystkie wideoklipy i wybierz te, które są odpowiednie dla grupy, z którą pracujesz.

1. Wprowadzenie do ćwiczenia (10 minut)

Wytłumacz osobom uczestniczącym, że za chwilę obejrzą dwa wideoklipy, które przedstawiają problem dyskryminacji. Nie podawaj żadnych informacji o wideoklipach.

<https://www.youtube.com/watch?v=q1nTVQrMrDo>
<https://www.youtube.com/watch?v=46t20K9KR4w>

UWAGA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ Pierwszy klip jest spotem Koalicji na rzecz Równych Szans, wyprodukowanym dla Kampanii Przeciw Homofobii (członka Koalicji) przez AgRafka Film, powstał przy wsparciu ambasad Holandii i Szwecji. Drugi klip został wyprodukowany dla stowarzyszenia Nomada w ramach projektu Sukurs. Możesz wybrać inne filmy, które przedstawiają podobny problem.

2. Myśl – łącz – dziel się (20 minut)

Myśl (5 minut)

Po obejrzeniu wideoklipów poproś osoby uczestniczące, by każda z nich zapisała jedno słowo (do każdego wideo), które opisze jej uczucia po obejrzeniu każdego z wideoklipów (dla ułatwienia można wypisać sześć podstawowych emocji według Paula Ekmana – radość, zaskoczenie, złość, smutek, strach i wstręt).

Następnie poproś je, żeby się zastanowiły, jakie dostrzegają podobieństwa, a jakie różnice między dwoma wideoklipami.

Łącz (10 minut)

Poproś osoby uczestniczące o dobranie się w pary i pozwól im wymienić się odpowiedziami.

Dziel się (15 minut)

Kiedy już osoby uczestniczące wymieniły się swoimi odpowiedziami w parach, następnym krokiem jest podzielenie się nimi z całą klasą.

Jakie odczucia mają osoby uczestniczące po obejrzeniu wideoklipów?

Nie zapomnij zapytać o ich emocje i uczucia dotyczące opowiedzianych historii (nie osób).

Dla ułatwienia możesz ich prosić o dokończenie zdania: *Po obejrzeniu wideo poczułem/-am...*

Zadaj to pytanie kilku osobom uczestniczącym i zapytaj, czy istnieją jeszcze jakieś inne emocje i uczucia.

Byłoby dobrze, gdyby udało się omówić wiele różnych emocji, których doświadczyły osoby uczestniczące.

Drugie pytanie dotyczy różnic i podobieństw między opowiedzianymi historiami.

Przedyskutujcie je wszyscy razem.

Warto zapytać osoby uczestniczące, dlaczego ich zdaniem ludzie nie reagują.

I zapisać ich odpowiedzi na tablicy (np. strach, obojętność itd.).

Krok 2 Akcja!

	Czas:	30 minut
	Cel:	• Osoby uczestniczące inspirują się przykładami ludzi, którzy podjęli się różnych działań antydyskryminacyjnych.• Osoby uczestniczące zastanawiają się, co to znaczy reagować i działać.• Osoby uczestniczące dyskutują o tym, co same mogą zrobić, jak mogą bezpiecznie reagować.
	Materiały:	Rzutnik, wideoklipy, papier, długopisy
	Przygotowanie:	Obejrzyj wcześniej wszystkie wideoklipy i wybierz te, które są odpowiednie dla grupy, z którą pracujesz.

1. Wprowadzenie (10 minut)

Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że za chwilę obejrzą filmy, w którym jest pokazane, jak można reagować na dyskryminację i mowę nienawiści.

Wyświetl klipy:

*Niszczycielka nienawiści
Reagowanie na ksenofobię*

2. Akcja/działanie (20 minut) (praca w małych grupach, maks. pięcioosobowych)

Znaczenie (10 minut)

Pozwól osobom uczestniczącym przedyskutować, co to znaczy podejmować działanie oraz jakie znają sposoby reagowania. Nie musisz organizować wielkiej demonstracji, żeby ludzie wiedzieli, że jesteś przeciwko dyskryminacji. Co mogą zrobić osoby uczestniczące w swoim najbliższym otoczeniu? Wideoklipy mogą posłużyć za inspirację.

Działanie (20 minut)

Następnym krokiem jest dyskusja na temat, **co mogą zrobić, żeby przeciwdziałać dyskryminacji**, albo czy mogą podać przykład tego, jakie działania już podjęli. Rozdaj wszystkim osobom uczestniczącym po cztery czyste kartki papieru.

● Podejmowanie działania

Poproś osoby uczestniczące, żeby się zastanowiły, jak by się zachowały, gdyby same lub ktoś z ich najbliższych doświadczył dyskryminacji.

Pozwól im zrobić burzę mózgów na temat:

Jak możesz w bezpieczny sposób reagować na dyskryminację?

Poproś osoby uczestniczące o napisanie różnych możliwości reakcji, które przychodzą im do głowy.

Co by **powiedzieli**?

W jaki sposób **wsparliby osobę dyskryminowaną**?

Gdzie by **zgłosili fakt dyskryminacji**?

Inne...

Jeśli osoby uczestniczące nie mają pomysłów, można wspólnie zapoznać się z tą publikacją:

https://issuu.com/stow.nomada/docs/komiks_3z/40

Warto podkreślić, że jakiegokolwiek działania podejmują osoby uczestniczące, muszą pamiętać o swoim bezpieczeństwie (np. powinny uważać, zrywając profaszystowskie wlepki, bo często jest w nich ukryta żyletka).

Krok 3 Zakończenie

	Czas:	15-30 minut
	Cel:	• Osoby uczestniczące zastanawiają się, co to znaczy reagować i działać. • Osoby uczestniczące dyskutują o tym, co same mogą zrobić, jak mogą bezpiecznie reagować.
	Materiały:	Papier lub karteczki typu post-it, długopisy

1. Różne możliwości (15 minut)

Pozwól osobom uczestniczącym podzielić się rezultatami dyskusji, które odbyły w grupach. Zapytaj je o działania, które wymyśliły. Może zechcą podzielić się własnymi historiami, momentami, w których były przez kogoś wspierane lub reagowały na dyskryminację, mowę nienawiści.

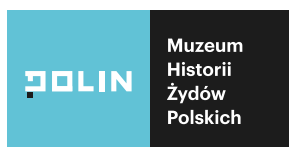
2. Zastanów się (15 minut)

Po pracy w grupach osoby uczestniczące będą pracować samodzielnie. Rozdaj kartki (niezapisane) lub karteczki typu post-it. Poproś osoby uczestniczące o napisanie jednej rzeczy, która ich zaskoczyła lub pokazała nową perspektywę w spojrzeniu na ten temat. Możesz też poprosić o napisanie jednej rzeczy, którą chciałyby zapamiętać z dyskusji. Po tym zadaniu możesz poprosić kilka osób, by podzieliły się swoimi przemyśleniami.

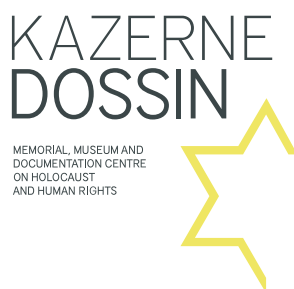
Zestaw scenariuszy powstał w ramach projektu partnerskiego Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Kazerne Dossin i Domu Anny Frank *Horyzontalna edukacja historyczna w działaniach niedyskryminacyjnych*. Projekt ten był realizowany w latach 2018-2020 dzięki wsparciu Programu Grantowego Unii Europejskiej „Prawa, równość i obywatelstwo” (REC).

Odwiedź stronę projektu:

<https://www.polin.pl/en/horizontal-historical-education-in-non-discriminative-activities>

Kontakt: edukacja@polin.pl

Kontakt: info@kazernedossin.eu

anne frank
house

Kontakt: education@annefrank.nl

SCENARIUSZE

Horyzontalna edukacja historyczna
w działaniach niedyskryminacyjnych

dla nauczyciela